

**Uchwała NR XXXVI/231/21
RADY GMINY DĄBRÓWNO**

z dnia 30 września 2021 r.

**w sprawie przyjęcia Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy
Dąbrówno na lata 2021-2032.**

Na podstawie art 18 ust. 1 w zw. z art.7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021, poz. 1372) oraz Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” przyjętego uchwałą Rady Ministrów Nr 122/2009 z dnia 14 lipca 2009 r. (M.P. z 2009 r. Nr 50 poz. 735), zmienionym uchwałą Rady Ministrów Nr 39/2010 z dnia 15 marca 2010 r. (M.P. z 2010 r. Nr 33, poz. 481) Rada Gminy Dąbrówno uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbrówno na lata 2021-2032, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc Uchwała Nr XXIV/2012/13 Rady Gminy Dąbrówno z dnia 14 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbrówno na lata 2012-2032.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dąbrówno.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Kamil Ruciński

Uzasadnienie

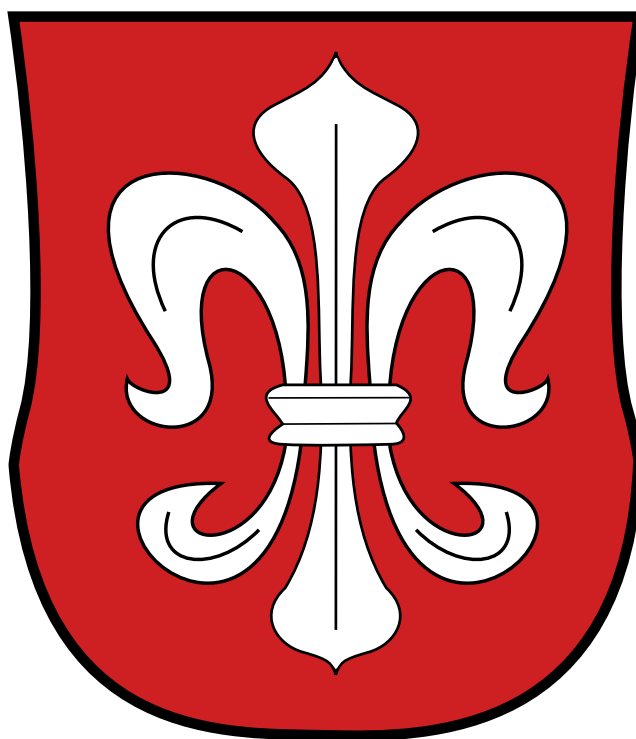
do uchwały Nr XXXVI/231/21 Rady Gminy Dąbrówno z dnia 30 września 2021 roku w sprawie przyjęcia Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbrówno na lata 2021-2032.

W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. Dokumentem tym nałożono szereg obowiązków na organy administracji publicznej, m.in. zobligowano gminy do opracowania gminnych programów usuwania azbestu. Dla realizacji tego celu opracowano Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbrówno na lata 2012-2032, który został przyjęty uchwałą nr XXIV/2012/13 Rady Gminy Dąbrówno z dnia 14 lutego 2013 r. Z uwagi na fakt, iż dane wykorzystane przy opracowywaniu tego programu okazały się niepełne, podjęto działania zmierzające do jego aktualizacji.

Aktualizacja polegała m.in. na włączeniu do nowego programu obiektów, które nie były dotychczas w nim ujęte oraz wyeliminowaniu tych z których wyroby zawierające azbest zostały już usunięte. Przed przystąpieniem do opracowania Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbrówno na lata 2021 – 2032, przeprowadzona została terenowa inwentaryzacja, która pozwoliła na określenie ilości i rodzajów wyrobów azbestowych oraz oszacowanie kosztów usunięcia płyt azbestowo-cementowych z terenu gminy. Dane z inwentaryzacji zostały zaktualizowane w Bazie Azbestowej. W Programie wskazano potencjalne źródła, z których można finansować usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest, jak również przedstawiono wskaźniki monitorowania realizacji programu. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Dąbrówno na lata 2021-2032 jest zgodny z dokumentami na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Biorąc pod uwagę fakt, iż nie ujęcie w programie obiektu, na którym występują wyroby azbestowe uniemożliwia skorzystanie ze wsparcia finansowego na jego utylizację, zasadnym i celowym jest podjęcie niniejszej uchwały oraz wdrożenie jej do realizacji.

Załącznik do Uchwały nr XXXVI/231/21
Rady Gminy Dąbrówno
z dnia 30 września 2021 roku

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW
ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU
GMINY DĄBRÓWNO NA LATA 2021-2032**

Dokument opracowano w ramach realizacji zadań wynikających z Rządowego Programu
Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032

1. WSTĘP.....	3
2. CHARAKTERYSTYKA GMINY DĄBRÓWNO.....	3
3. CEL I ZADANIA PROGRAMU USUWANIA AZBESTU.....	7
4. AZBEST, JEGO CHARAKTERYSTYKA I ZASTOSOWANIA W PRZEMYSŁE I BUDOWNICTWIE.....	7
4.1. AZBEST - PODSTAWOWE DANE.....	7
4.2. ZASTOSOWANIE AZBESTU W PRZEMYSŁE I BUDOWNICTWIE.....	8
4.3. KLASYFIKACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.....	10
4.4. KOROZJA POWIERZCHNI PŁYT AZBESTOWYCH I EMISJA WŁÓKIEN AZBESTU.....	11
5. PROGRAM OCZYSZCZANIA KRAJU Z AZBESTU NA LATA 2009-2032 – W ASPEKCIE LOKALNEGO PROGRAMU.....	12
6. PROCEDURY BEZPIECZNEGO POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST.....	14
7. WPŁYW AZBESTU NA ZDROWIE.....	20
7.1. CHARAKTERYSTYKA ODDZIAŁYWANIA AZBESTU NA LUDZKI ORGANIZM.....	20
7.2. ZAGROŻENIA PŁYNĄCE ZE STRONY WYROBÓW AZBESTOWYCH.....	20
7.3. POTENCJALNE OBJAWY CHOROÓB WYWOŁANYCH PRZEZ ZATRUCIE AZBESTEM.....	21
7.4. NAJCZĘSTSZA LOKALIZACJA WYROBÓW AZBESTOWYCH.....	21
7.5. ROZPOZNANIE OBECNOŚCI AZBESTU.....	21
7.6. USUWANIE AZBESTU.....	22
7.7. DZIAŁANIA W PRZYPADKU STWIERDZENIA OBECNOŚCI AZBESTU NA DANEJ NIERUCHOMOŚCI.....	22
8. INWENTARYZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY DĄBRÓWNO.....	22
9. FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU.....	31
10. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZEPISÓW BHP W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH.....	37
11. HARMONOGRAM PRAC ZWIĄZANYCH Z REALIZACJĄ PROGRAMU.....	40
12. MONITORING REALIZACJI PROGRAMU.....	41
13. SPIS TABELI.....	42
14. SPIS ILUSTRACJI.....	42
15. SPIS ZAŁĄCZNIKÓW.....	43

1. Wstęp

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dąbrówno zwany dalej Programem, sporządzony został na zamówienie władz gminy Dąbrówno. Wraz z przeprowadzoną w 2021 roku inwentaryzacją wyrobów azbestowych ma na celu wyeliminowanie maksymalnie dużej ilości wyrobów zawierających azbest z terenu gminy. Powstanie Programu wypełnia obowiązek posiadania takiego dokumentu wynikający z zapisów ustawowych, otwiera drogę sięgnięcia po dofinansowanie działań związanych z demontażem, transportem i składowaniem (utyлизacją) wyrobów azbestowych. Ponadto jego realizacja wpłynie znacząco na polepszenie jakości powietrza, a tym samym zwiększy komfort życia w gminie, poprawiając stan środowiska naturalnego.

Podstawą prawną stworzenia i realizacji Programu są:

- Rządowy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032
- Ustawa z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity Dz. U. z 2020 roku, poz. 1680 ze zm.) wraz z właściwymi przepisami wykonawczymi.
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami

2. Charakterystyka gminy Dąbrówno

Gmina Dąbrówno położona jest w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego w powiecie ostródzkim. Zajmuje powierzchnię 165 km², na której położonych jest 26 miejscowości oraz 18 sołectw. Jest to siódma pod względem obszarowym gmina powiatu ostródzkiego, zajmująca 9,4 % jego powierzchni.

Do najważniejszych szlaków komunikacyjnych na terenie gminy należą drogi wojewódzkie nr 537 Lubawa - Pawłowo oraz nr 542 Rychnowo - Działdowo.

Obszar gminy położony jest w syneklizie perybałtyckiej platformy wschodnioeuropejskiej, w pobliżu niecki brzeżnej paleozoicznej platformy zachodnioeuropejskiej. Łączna miąższość skał osadowych, osadzonych w paleozoiku, mezozoiku i kenozoiku może wynosić około 2,5 - 3,0 km. Poniżej zalega prekambryjskie podłoże krystaliczne.

Budowa geologiczna pagórkowatej moreny czołowej w północno-zachodniej części gminy, charakteryzuje się dużą zmiennością osadów; obok osadów niespoistych (piasków, żwirów, głazów) występują spoiste utwory gliniaste. Podłoże pozostałych terenów stanowią

gliny zwałowe, a w części południowej i wschodniej terenu gminy - w większości jest to morena przemyta zbudowana od powierzchni z piasków i żwirów lodowcowych.

W rejonie Jezior Dąbrowskich - z uwzględnieniem ich głębokości - głębokość rynien przekracza 60 m. Obok jezior rynny wypełnione są holocenijskimi osadami jeziornymi i bagiennymi. Ponadto, na terenie gminy występuje dość znaczna ilość drobnych form wytopiskowych, które w dużej części wypełnione są osadami organicznymi.

Mięszość utworów czwartorzędowych jest dość zróżnicowana i waha się w granicach od kilkudziesięciu metrów w części południowo-wschodniej gminy do 150m w części zachodniej gminy. W profilu czwartorzędu przeważają spoiste gliny zwałowe przewarstwione wodnolodowcowymi osadami piaszczysto - żwirowymi.

Powierzchnię podczwartorzędową stanowią osady młodszego trzeciorzędu.

Stosunki klimatyczne są wynikiem warunków geograficznych. Obszar Pojezierza Ławsko - Ostródzkiego leży w strefie pojezierzy północno - wschodniej Polski i należy według Romera (1957) do mazurskiej dzielnicy klimatycznej. Klimat w obrębie Pojezierza charakteryzuje się dużą zmiennością wynikającą ze ścierania się wpływów klimatu oceanicznego w postaci prądów płynących z północnego zachodu oraz klimatu kontynentalnego, którego fale płyną od wschodu i południowego wschodu. Duży wpływ na kształtowanie się klimatu wywiera niewielka odległość od Bałtyku, wzniesienia n.p.m., ukształtowanie terenu, duża liczba zbiorników wód jeziornych, bagien oraz pokrycie znacznych połaci lasami.

Wiosna na Pojezierzu Ławsko - Ostródzkim trwa zazwyczaj dwa miesiące, tj. od trzeciej dekady marca do końca maja lub początku czerwca, z przymrozkami do połowy maja. Okres wczesnowiosenny charakteryzuje się częstym niedoborem opadów, co w połączeniu z suchymi wiatrami wiejącymi w tym czasie z kierunków wschodnich stwarza częściowo niekorzystne warunki odnowieniowe na piaszczystych glebach leśnych. Lato trwa 70 - 80 dni. Przypada tu okres największych opadów (ok. 40 % opadów rocznych). Jesień jest długa - od początku września do drugiej dekady grudnia. Zima trwa przez 90 dni z czego 40 - 50 dni z temperaturą poniżej 0°C.

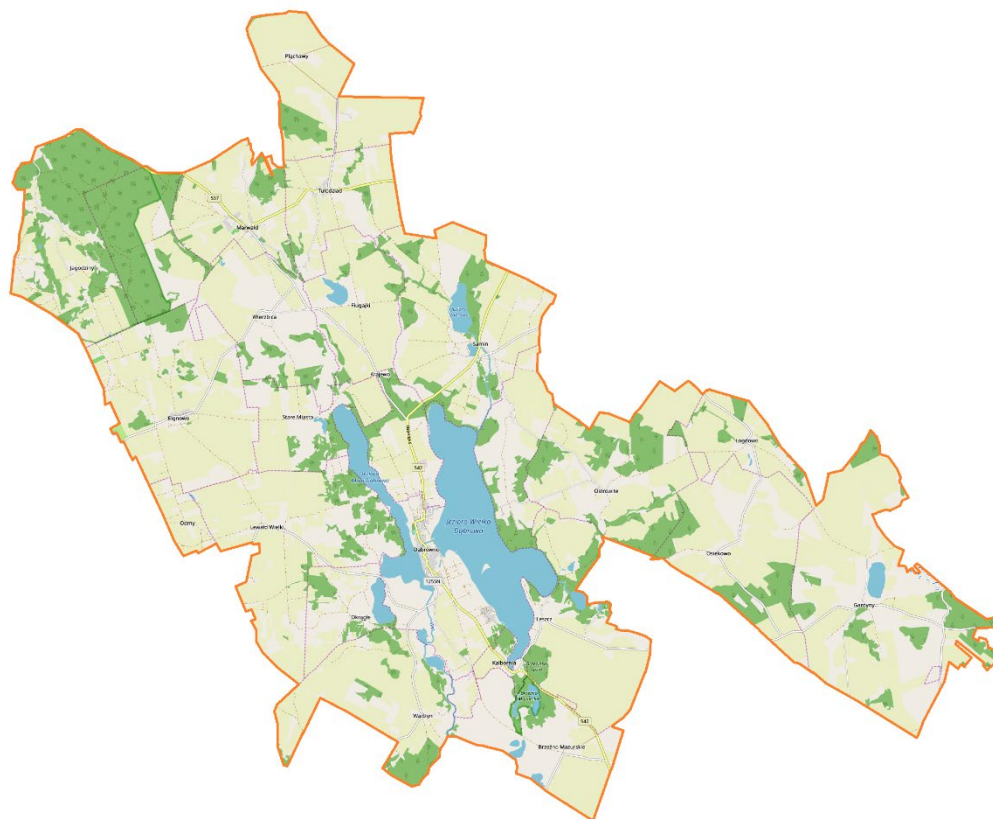
Typowa dla strefy klimatu przejściowego zmienność klimatu uwidacznia się w znacznych wahaniach temperatur i ilości opadów. Średnie roczne temperatury powietrza wynoszą ponad +7°C. Najchłodniejszym miesiącem jest styczeń (średnia temperatura -3°C), a najcieplejszym lipiec (średnia temperatura ponad +17°C). Długość trwania okresu wegetacyjnego 220 - 221 dni w roku. Średnia temperatura +12°C. W okresie tym duże szkody w uprawach leśnych wyrządzają częste przymrozki wczesne (początek września) oraz przymrozki późne (w maju a nawet w początkach czerwca).

Suma opadów rocznych 550 - 700 mm. Średnia liczba dni z opadami wynosi ok. 160 - 170 w ciągu roku. Największa ilość opadów przypada na miesiące letnie tj. na okres od czerwca do sierpnia i wynosi około 80 - 100 mm miesięcznie. Na rozkład opadów tego terenu wywiera dodatkowo wpływ jego jeziorność. Ponieważ większej jeziorności odpowiadają większe zasoby pary wodnej w powietrzu, korzystnie wpływa to na zwiększenie opadów

(Schmuck 1959). Cechą charakterystyczną jest także duża wilgotność względna powietrza, wynosząca około 82 %. Największa jest w grudniu do około 90 %, najmniejsza w maju 70 %. W skali całego roku największą frekwencją wykazują wiatry z kierunku zachodniego i północno - zachodniego, które panują przez połowę dni w roku. Średnia liczba dni bezwietrznych w ciągu roku wynosi 5. Wpływ wiatru na las ma zarówno dodatnie, jak i ujemne skutki. Ułatwia zapylenie drzew, rozsiewanie nasion, ale także powoduje powstawanie wywrotów, złomów i karłowacenie drzew na skrajach kompleksów leśnych. Omawiany obszar w stosunku do innych regionów Polski ma klimat niekorzystny, gdyż powietrze jest nasycone większą ilością wilgoci, panują tu niższe temperatury, krótszy jest okres wegetacyjny roślin, częstsze są gwałtowne zmiany pogody.

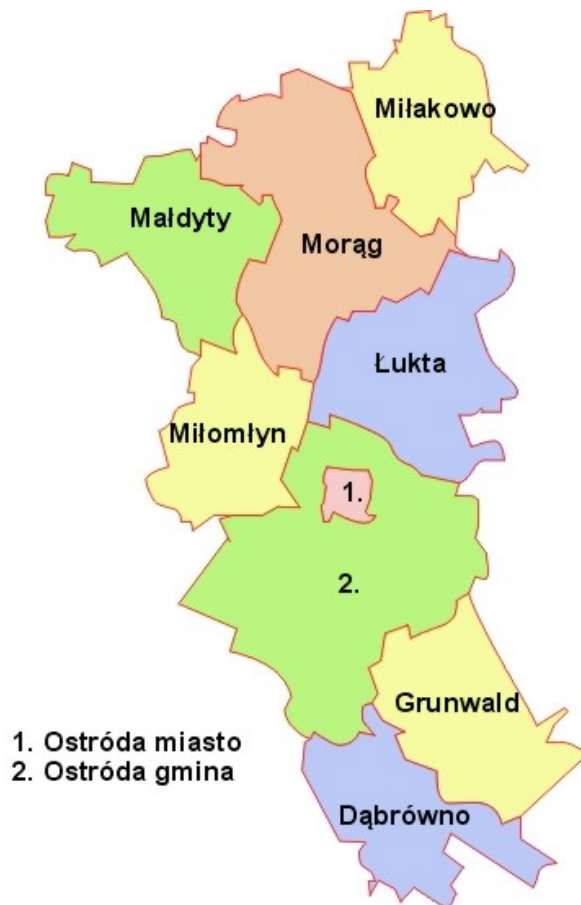
Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 roku gminę Dąbrówno zamieszkiwało 4235 osób z czego 2205 stanowili mężczyźni, natomiast 2030 kobiety. Powierzchnia gminy Dąbrówno wynosi 165,37 km², co wraz z liczbą zamieszkujących ją ludzi daje gęstość zaludnienia na poziomie 26 os/km².

Rysunek 1. Mapa gminy Dąbrówno

źródło: www.wikipedia.pl

Rysunek 2. Położenie gminy Dąbrówno w powiecie ostródzkim

źródło: www.osp.org.pl

Tabela 1. Porównanie gminy z gminami sąsiednimi (dane na rok 2019)

Gmina	Powierzchnia [km ²]	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia [os./km ²]	Liczba sołectw
Dąbrówno	166	4283	26	18
Działdowo (gm.wiejska)	273	9821	36	31
Grunwald	180	5638	31	21
Kozłowo	254	8998	24	31
Lubawa (gm.wiejska)	236	10689	45	27
Ostróda (gm.wiejska)	401	16114	40	40
Rybno	148	7196	48	20

źródło: opracowanie własne na podstawie Vademecum Samorządowca

3. Cel i zadania programu usuwania azbestu

Celem Programu jest bezpieczne usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z obszaru gminy Dąbrówno. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację niżej wymienionych zadań określonych w Programie:

- zwiększenie zakresu wiedzy mieszkańców na temat azbestu, jego bezpiecznego użytkowania i usuwania (likwidacja przyzwolenia społecznego na nielegalne zachowania związane z azbestem - nieuprawniony demontaż i wyrzucanie odpadów m.in. do lasów),
- stworzenie właściwych warunków do wdrożenia obowiązujących przepisów prawnych oraz dobrych praktyk związanych z wyrobami azbestowymi,
- zachęcenie mieszkańców do udziału w Programie poprzez wykorzystanie potencjalnej możliwości uzyskania wsparcia finansowego ze środków pomocowych UE dzięki zapisom w RPO na lata 2014 – 2020 (finansowanie przedłużone do 2012 roku),
- stworzenie sprzyjających warunków usuwania wyrobów azbestowych w całym okresie działania Programu,
- kompleksowe zorganizowanie usuwania azbestu i koordynacja robót budowlanych koniecznych do zakończenia procesu wymiany pokryć na bezazbestowe.

4. Azbest, jego charakterystyka, zastosowania w przemyśle i budownictwie

4.1. Azbest - podstawowe dane

Azbesty, niezależnie od różnic w składzie chemicznym i różnic wynikających z budowy krystalicznej są minerałami naturalnie występującymi w przyrodzie. Ich występowanie jest dość powszechne, ale tylko w niewielu miejscach na kuli ziemskiej azbest był (a niekiedy jeszcze jest) wydobywany na skalę przemysłową.

Pod względem mineralogicznym rozróżnia się dwie grupy azbestów: grupę serpentynów (chryzotyli) i grupę azbestów amfibolowych. Do grupy serpentynów należy tylko jedna odmiana azbestu, azbest chryzotylowy, wydobywany i stosowany w największych ilościach.

W grupie azbestów amfibolowych praktyczne znaczenie mają dwie odmiany: azbest amozytowy i krokidolitowy. W niewielkich ilościach stosowany był antofilit (należący również do grupy amfiboli) do produkcji filtrów z uwagi na wyjątkowo dużą odporność chemiczną. Wszystkie odmiany mineralne azbestu krystalizowały w czasie mierzonych okresami

geologicznymi w szczelinach w ultrazasadowych skałach w wyniku oddziaływań hydrotermalnych. Co więcej krystalizowały w postaci bardzo cienkich, wydłużonych monokryształów, których długość dochodzi niekiedy do kilkudziesięciu centymetrów.

Chemicznie azbesty są uwodnionymi krzemianami magnezu zawierającymi różne pierwiastki albo jako podstawienia magnezu albo jako roztwory stałe. Warto, jako ciekawostkę, dodać, że azbest chryzotylowy krystalizuje w postaci rurek, natomiast azbesty amfibolowe to nieco grubsze pręcikowate kryształy.

4.2. Zastosowanie azbestu w przemyśle i budownictwie

Z uwagi na liczne, cenne własności użytkowe azbestu i relatywnie niską cenę, jego szerokie zastosowanie w stosunkowo dużych ilościach miało miejsce niemal na całym świecie w okresie ostatnich 100 lat. Również na terenie Polski azbest stosowany był w produkcji wielu wyrobów przemysłowych, lecz przede wszystkim (co najmniej w około 80%) do produkcji materiałów budowlanych. Zatem azbest towarzyszy nam od dawna i wyprodukowano znaczne ilości rozmaitych wyrobów z jego udziałem. Instytucje zajmujące się azbestem, takie jak np. American Lang Association zwracają uwagę, że przeszło 3000 produktów wciąż będących w użytku w USA zawiera azbest. W naszym kraju jest podobnie, choć głównym ilościowo produktem zawierającym azbest są wyroby azbestowo-cementowe a w tej liczbie płaskie i faliste płyty dachowe i elewacyjne. Szacuje się, że na samych tylko dachach i elewacjach wciąż znajduje się przeszło miliard dwieście milionów m² tych płyt, co stanowi około 14,0 milionów ton. W Polsce azbest stosowano w produkcji następujących grup wyrobów:

- wyroby azbestowo-cementowe [AC] - pokrycia dachowe, rury ciśnieniowe, rury i prostokątne profile stosowane w kanałach wentylacyjnych, płyty i kształtki AC w wymiennikach ciepłych, płyty elewacyjne AC i w niewielkie ilościowo, lecz dawniej powszechnie stosowane kształtki elektrotechniczne (silniki elektryczne, wyłączniki, instalacje przemysłowe),
- masy torkretowe i tzw. miękkie izolacje ognioochronne,
- wyroby tekstylne z azbestu – sznury, maty i koce,
- specjalne, wysokowytrzymałe uszczelki przemysłowe, wyłożenia antywibracyjne,
- materiały i okładziny cierne - sprzęgła i hamulce (obecnie wstępujące w starszych dźwigach i windach, niekiedy w sprzęgłach napędów przemysłowych, do niedawna również w samochodach – klocki hamulcowe),
- masy ogniotrwałe, masy formierskie,

- filtry przemysłowe i diafragmy do produkcji chloru,
- izolacje cieplne.

Poniższy wykaz podaje dominujące ilościowo rodzaje wyrobów azbestowo-cementowych [AC] produkowanych w Polsce:

- płyty płaskie prasowane tzw. szablony lub płyty „Karo” (PN-66/B-14040),
- płyty faliste i gąsiorzy nie prasowane (PN-68/B-14041), nisko i wysokofaliste,
- płyty płaskie prasowane okładzinowe (PN-70/B-14044),
- rury bezciśnieniowe (kanalizacyjne) (PN-67/B-14753),
- rury ciśnieniowe (PN-68/B-14750),
- kształtki kanalizacyjne (PN-68/B-14752),
- kształtki do przewodów wentylacyjnych (BN-73/8865-10),
- płytki „PACE” oraz kształtki [AC] prasowane nieimpregnowane dla elektrotechniki (BN 67/6758-01, BN-70/6754-01),
- zbiorniki na wodę,
- osłony do kanałów spalinowych,
- kształtki do wentylacji zewnętrznych,
- kształtki do osłon rurociągów ciepłowniczych.

Spośród płyt płaskich najczęściej na dachach stosowano, zwłaszcza w południowej Polsce płyty typu „Karo” nazywane też, nieprawidłowo, szablonami. Były to płyty o wymiarach 400 × 400 mm i grubości 6 mm. Płyty te dzięki dodatkowemu zagęszczeniu w procesie prasowania cechują się mniejszą porowatością niż płyty faliste. Różnica ta jest dość duża, co uwidacznia nasiąkliwość wynosząca dla płyt „Karo” 16%, podczas gdy nasiąkliwość płyt falistych wynosi 27%. Mała porowatość płyt prasowanych pozwala przypuszczać, że ich odporność na korozję będzie lepsza niż płyt nieprasowanych. Tak jest w istocie i świadczą za tym liczne obserwacje dachów po wielu latach eksploatacji.

Tabela 2. Wymiary płyt falistych dostępnych w Polsce

Wyszczególnienie	Polska				Niemcy			CSRS		ZSRR	
	typy	typy	typy	typy	typy	typy	typy	typy	typy	typy	
	NF-8	NF-9 mała	NF-9 duża	WF-6	WF 1600	WF 2500	NF 2500	WF 1250	WF 2500	WO	WF
Długość płyty ,mm	1200	1200	2400	2400	1600	2500	2500	1250	2500	1200	2500
Szerokość płyty przed zafalowaniem, mm	1200	1250	1250	1300	1090	1090	1140	1100	1100	780	1100
Szer. płyty po zafalowaniu, mm	1080	1120	1120	1097	920	920	920	930	930	678	994
Wysokość fali, mm	30	30	30	51	51	51	30	51	51	28	500
Długość fali, mm	130	130	130	177	177	177	130	177	177	115	167
Wielkość zakładu											
- poprzecznego, mm	170	80	80	47	47	47	110	115	115	104	159
- podłużnego, mm	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Całkowita powierzchnia płyty											
- przed zafalowaniem, m ²	1,44	1,50	3,00	3,12	1,74	2,72	2,85	1,37	2,75	0,936	2,75
- po zafalowaniu, m ²	1,296	1,344	2,688	2,633	1,47	2,30	2,55	1,16	2,33	0,814	2,49
Użytkowa szerokość płyty, mm	910	1040	1040	1050	873	873	910	885	885	574	827
Użytkowa długość płyty, mm	1000	1000	2200	2200	1400	2300	2300	1050	2300	1000	2300
Użytkowa powierzchnia płyty, m ²	0,910	1,04	2,288	2,310	1,22	2,00	2,09	0,93	2,04	0,574	1,90

źródło: opracowanie własne

4.3. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Wyróżniamy dwie klasy w zależności od zawartości azbestu, stosowanego spoiwa oraz gęstości objętościowej:

- Klasa I („miękkie”) obejmuje wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/ m³, zawierające powyżej 20 % azbestu. Najczęściej stosowane w tej grupie były wyroby tekstylne, używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury, płytki podłogowe PCW, masy azbestowe natryskowe stosowane były jako izolacja ognioochronna konstrukcji stalowych i przegród budowlanych.
- Klasa II („twarde”) obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg /m³, zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane. Niebezpieczeństwo dla zdrowia i środowiska stwarza mechaniczna obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów, rozbijanie, zrzucanie). W grupie tej najbardziej rozpowszechnione są płyty azbestowo- cementowe faliste oraz płyty „karo” stosowane jako pokrycia dachowe i elewacje zewnętrzne. Płyty płaskie wykorzystywane były jako elewacje zewnętrzne, ściany osłonowe, ściany działowe, osłony ścian przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych w budownictwie wielokondygnacyjnym. W mniejszych ilościach stosowano rury,

w instalacjach wodociągowych i kanalizacyjnych, a także jako przewody kominowe i zsypy.

4.4. Korozja powierzchni płyt azbestowych i emisja włókien azbestu

Wyroby azbestowo-cementowe ze względu na rodzaj zastosowanych substancji składowych można porównać z betonem towarowym. Korozja eternitu (nazwa towarowa wyrobów azbestowo-cementowych) przebiega podobnie jak korozja betonu. Określenie czasu „technicznego życia” eternitu zależne od wielu czynników, jest przedmiotem aktywnej dyskusji środowisk naukowych. Ze względu na zróżnicowanie czynników korozyjnych występujących w środowisku przeciętny okres użytkowania waha się od 20 do 60 lat. Z tych powodów przyjmuje się, że przeciętny czas użytkowania wyrobów eternitowych (zawierających od 9,5% - 12,5% czystego azbestu) to 30 lat.

Po osiągnięciu wieku technologicznego (około 30 lat) z wyrobów azbestowo-cementowych rozpoczyna się „samoistne” pylenie włókien azbestu. W niektórych przypadkach stan ten może wystąpić tak wcześniej, jak i później. Powoduje to pojawianie się zwiększonego stężenia włókien w otoczeniu obiektów z wbudowanym azbestem. Dodatkowym źródłem emisji tychże włókien są wyroby z odłamanymi częściami bądź całkowicie popękane. Kolejnym powodem zwiększenia emisji włókien do powietrza atmosferycznego jest korozja biologiczna, czyli obecność glonów i mchów na powierzchni płyty eternitowej. Największym źródłem zagrożenia pyłami azbestu są wszelkie prace wykonywane przy wyrobach zawierających azbest.

Biorąc pod uwagę roboty polegające na demontażu wyrobów zawierających azbest twardy (gęstość powyżej 1000 kg/m³), istniejące wymogi prawne zapewniają dużą prewencję pylenia włókien azbestu (oczywiście pod warunkiem bezwzględnego stosowania się do procedur i przepisów oraz dobrych praktyk przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest). Podobnie sytuacja wygląda, gdy mamy do czynienia z transportem i utylizacją. Przykładem tego niech będą badania prowadzone na składowiskach wyrobów azbestowych, gdzie notowane stężenia włókien azbestu nie przekraczają norm ustalonych dla powietrza, jakim oddychają ludzie w strefie zamieszkania. Natomiast demontaż (bądź w zasadzie zrywanie eternitu z dachów i elewacji) przez osoby nieuprawnione i nieprzeszkolone doprowadza do znacznych przekroczeń norm czystości powietrza w zakresie zapylenia pyłem i włóknami azbestu. Karygodną praktyką jest wyrzucanie wyrobów azbestowych do lasów, rowów i innych miejsc. Powoduje to nie tylko znaczne skażenie powietrza w okolicy (najczęściej czystego, bo leśnego), ale ryzyko rozprzestrzenienia po większym terenie i potęgowanie skażenia.

Obserwowany jest również proceder (choć zmniejsza się ostatnio już jego skala) montażu eternitu z dachu na dach. Powoduje to skażenie podczas zdejmowania z pierwszego dachu (roboty są wykonywane przez osoby przypadkowe, do tego w pośpiechu), również podczas transportu, a szczególnie w czasie układania zdemontowanych uprzednio płyt na dachu docelowym. Wszystkie opisywane powyżej, naganne zachowania kuriozalnie uzyskują akceptację społeczną (pomimo faktu, iż tego rodzaju działania szkodzą zdrowiu tegoż społeczeństwa) i uchodzą karze pomimo funkcjonowania odpowiednich przepisów. Warto zaznaczyć, że od stycznia 2005 r. wymienione powyżej praktyki podlegają sankcjom karnym z mocy przepisów Kodeksu Karnego i są zagrożone oprócz grzywny karą pozbawienia wolności do lat 3.

Pozostałe źródła emisji poza wspomnianymi z obiektów budowlanych, są sukcesywnie likwidowane. Jednym z największych jest emisja włókien z wyrobów i części samochodowych. Azbest był używany jako domieszka, bądź główny składnik różnych części zamiennych przemysłu samochodowego – głównie okładzin ciernych. Zatem źródłem emisji pozostają samochody używające starych (już zakazanych części), bądź importowanych głównie z krajów byłego Związku Radzieckiego, gdzie – niestety stosowanie azbestu nie jest zabronione. Istnieje również śladowa ilość włókien azbestu w powietrzu pochodzenia naturalnego. Jednakże w polskich warunkach (z uwagi na niewystępowanie naturalnych złóż azbestu) jest to ilość praktycznie pomijalna (na poziomie tła).

5. Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009-2032 – w aspekcie lokalnego programu

W Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 przyjętym uchwałą Nr 122/2009 Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2009 r., zmieniony Uchwałą Nr 39/2010 Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r., zostały postawione następujące cele:

1. usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
2. minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu,
3. likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu do 2032 r. zostały podzielone na: legislacyjne, edukacyjno-informacyjne, ochrony zdrowia, monitorowania realizacji Programu oraz działania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, budowy składowisk oraz instalacji do unieszkodliwiania wyrobów azbestowych.

Szacuje się, że na terenie kraju nadal użytkowanych jest ok. 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest. Przyjęto, iż proces usuwania azbestu będzie przebiegał etapami. Wskazano na konieczność budowy 56 składowisk odpadów lub kwater przystosowanych do składowania odpadów zawierających azbest. Zgodnie z zapisami Programu do zadań samorządu gminnego należy:

- gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego,
- przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji oraz opracowywania programów usuwania wyrobów azbestowych, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest,
- współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest,
- współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu,
- współpraca z organami kontrolnymi.

Ministerstwo Rozwoju prowadzi Bazę Azbestową na stronie internetowej pod adresem <https://www.bazaazbestowa.gov.pl>, która stanowi jedno z narzędzi monitorowania realizacji zadań wynikających z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032. Jest to narzędzie do gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Graficznym odzwierciedleniem Bazy jest portal Geoazbest, czyli Elektroniczny System Informacji Przestrzennej (ESIP). Integruje on dane z Bazy Azbestowej (BA) z danymi przestrzennymi. Celem działania Systemu jest przetwarzanie danych, w których zawarte są informacje przestrzenne oraz towarzyszące im informacje opisowe o lokalizacjach użytkowania wyrobów zawierających azbest bądź składowania odpadów azbestowych.

ESIP umożliwia:

- Gromadzenie usystematyzowanego zbioru danych na wybranych poziomach szczegółowości.

- Obiektywną i kompleksową weryfikację przeprowadzonej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest.
- Usprawnienie procesu podejmowania decyzji w oparciu o analizy opracowane na bazie precyzyjnych map cyfrowych i aktualnych danych.
- Zwiększenie efektywności zarządzania procesem realizacji POKzA na lata 2009-2032.

Dane pochodzące od osób fizycznych gromadzone są w gminach, natomiast osoby prawne przekazują takie dane bezpośrednio do Urzędu Marszałkowskiego. Powyższe dane stanowią docelowo zawartość wojewódzkiej bazy danych. Dane inwentaryzacyjne wprowadzane są bezpośrednio przez urzędy gminne i urzędy marszałkowskie po zalogowaniu. Korzystanie z bazy azbestowej jest bezpłatne.

6. Procedury bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest

Problematyka bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest została uszeregowana w bloku tematycznym obejmującym łącznie sześć typów procedur. Należy zaznaczyć, że wydany w 2001 r. "Zbiór przepisów i procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest" dla lokalnych władz samorządowych oraz przedsiębiorstw zajmujących się naprawą lub usuwaniem tych wyrobów" oraz opracowany w 2003 r. „Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest”, obok aktualnych informacji, zawierają również takie, które w związku z wejściem w życie nowych aktów prawnych, np. ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r. poz. 779, ze zm.) utraciły swoją aktualność i nie są zgodne z wymaganiami obowiązujących przepisów. W związku z powyższym, korzystając z ww. dokumentów należy odpowiednio zmodyfikować zawarte w nich informacje, stosownie do bieżących wymagań.

Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządców obiektów, instalacji i urządzeń zawierających azbest.

PROCEDURA 1

Procedura dotyczy bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest. Zakres procedury obejmuje okres posiadania, budynku, budowli, instalacji lub urządzenia

przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest. Właściciel lub zarządca ma obowiązek sporządzenia w 1 egzemplarzu „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (załącznik nr 1 do niniejszego programu), który zachowuje się przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej oceny – kolejne kontrole wykonuje się w terminach wynikających z oceny stanu wyrobów.

Wyroby, które posiadały lub posiadają widoczne uszkodzenia – powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, której wyniki powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne mają natomiast obowiązek składania tych informacji do właściwego marszałka województwa (załączniki nr 2 i 3 do opracowania). Powyższe informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest. Obowiązek taki nakłada Rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. 2011 nr 8 poz. 31). Ponadto właściciel lub zarządca ma obowiązek:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym (załącznik nr 6 opracowania),
- opracowania i wywieszenia instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest,
- opracowania planu kontroli jakości powietrza (jeżeli występują wyroby zawierające azbest tzw. „miękkie” lub jeśli istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska), a wyniki kontroli uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

PROCEDURA 2

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów. Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub

usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac. Właściciel lub zarządca przed rozpoczęciem prac powinien udostępnić informacje lub dokumenty mogące służyć do identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach. Powinny być one uwzględnione przy zawieraniu umowy na wykonanie prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac.

Właściciel lub zarządca ma obowiązek zgłoszenia - na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę lub remont. Po dokonaniu obowiązków formalno – prawnych, dokonuje się wyboru wykonywanych prac, następnie zawierana jest umowa z wykonawcą tych prac. Właściciel lub zarządca jest zobowiązany do poinformowania mieszkańców/użytkowników obiektu o usuwaniu niebezpiecznych materiałów i sposobie zabezpieczenia.

Po wykonaniu robót właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac świadectwa czystości powietrza, a następnie przechowywać je przez okres o najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją obiektu.

Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

PROCEDURA 3

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych usuwania wyrobów zawierających azbest lub ich zabezpieczenia. Zakres procedury obejmuje całość prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wytwórcą odpadów jest wykonawca prac polegających na usuwaniu/ zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest. Na podstawie informacji i dokumentów uzyskanych od właściciela obiektu albo na podstawie pobrania próbek wyrobów i wyników badań dokonanych przez uprawnione laboratorium dokonywana jest identyfikacja rodzaju i ilości azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia stosownej umowy. Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie z obowiązującymi przepisami i powinien zawierać:

- określenie stanu środowiska, w tym strefy przyszłych prac,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,

- aktualną „ocenę” stanu,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczania uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami, przez uprawnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim zaświadczeniem.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego w terminie co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem prac.

Dla prawidłowości obrotu odpadami niebezpiecznymi wytwórca odpadów przygotowuje właściwe dokumenty: kartę przekazania odpadu, kartę ewidencji odpadu.

Celem zapewnienia odpowiedniego składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem.

PROCEDURA 4

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest- będących w odniesieniu do ustawy o odpadach – wytwórcami odpadów niebezpiecznych.

Zakres procedury obejmuje okres od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku (terenu), instalacji z pozostałości azbestu.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania techniczne:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontaż całych wyrobów, bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam, gdzie jest to możliwe,

- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy,
- składowanie na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu, na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu lub na mokro. Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

Dla usuniętych odpadów azbestowych oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, właściwe dla azbestu, stosuje się: kartę ewidencji odpadu oraz kartę przekazania odpadu.

Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

PROCEDURA 5

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania podczas przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Zakres procedury obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady, aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłączonego składowania odpadów zawierających azbest.

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie Marszałka na prowadzenie tej działalności. Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,

- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu doształcającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”,
- sprawdzenie umocowania sztuk przesyłki z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu odpadów niebezpiecznych, spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Grupa IV Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

PROCEDURA 6

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania podczas składowania na składowisku odpadów lub w wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Zakres procedury obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należą:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie na karcie przekazania odpadu przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnienie deponowania odpadów w sposób niepowodujący uszkodzenia odpadów,

- racjonalne wykorzystanie pojemności eksploatacyjnej składowiska.

Zarządzający składowiskiem powinien uzyskać pozwolenie na użytkowanie składowiska po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji składowiska oraz po przeprowadzeniu kontroli przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. Instrukcję eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza w drodze decyzji marszałek województwa.

Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami. Zarządzający składowiskiem pobiera od posiadacza odpadów opłatę za korzystanie ze środowiska, którą odprowadza na rachunek urzędu marszałkowskiego, właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów. Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien uzyskać zgodę właściwego marszałka województwa na zamknięcie składowiska.

7. Wpływ azbestu na zdrowie

7.1. Charakterystyka oddziaływania azbestu na ludzki organizm

Oddychanie powietrzem, w którym znajdują się niewidzialne dla oka włókna azbestu prowadzi do szeregu chorób układu oddechowego takich jak:

- pylica azbestowa (azbestoza)
- międzybłoniak opłucnej
- nowotwór złośliwy płuc

Azbest staje się zagrożeniem dla zdrowia, gdy dojdzie do korozji lub jakiegokolwiek uszkodzenia wyrobów zawierających azbest (łamanie, kruszenie, cięcie i każda inna obróbka). Procesy te powodują uwalnianie się włókien do powietrza i możliwość wdychania ich do płuc. Azbest dobrze zabezpieczony i nieuszkodzony nie stanowi zagrożenia.

7.2. Zagrożenia płynące ze strony wyrobów azbestowych

Zachorować mogą nie tylko osoby, które miały kontakt z azbestem ze względu na charakter wykonywanej pracy, ale i te, które narażone są na długotrwałe wdychanie włókien azbestowych o małym stężeniu lub na krótkotrwałe przebywanie w miejscu o ich bardzo wysokim stężeniu. Oznacza to, że wykonując wielokrotnie drobne naprawy w materiale zawierającym azbest, czy też mieszkając lub spędzając wakacje w okolicy, gdzie w pobliżu znajduje się nielegalne wysypisko wyrobów zawierających azbest zdrowie osób

przebywających w pobliżu może być zagrożone. Obecnie nie wiadomo jaka minimalna ilość pyłu azbestowego wywołuje choroby. Wiemy jednak, że im więcej włókien azbestu wdychanych jest do układu oddechowego, tym większe ryzyko choroby. A ta może pojawić się nawet po ponad 30 latach od momentu kontaktu z włóknami azbestu.

7.3. Potencjalne objawy chorób wywołanych przez zatrucie azbestem

Azbest wywołuje choroby układu oddechowego, dlatego ból w klatce piersiowej, silny kaszel lub duszności powinny być natychmiastowym sygnałem ostrzegawczym, by udać się po pomoc lekarską.

7.4. Najczęstsza lokalizacja wyrobów azbestowych

W Polsce azbest najczęściej wykorzystano do produkcji:

- pokryć dachów: eternit i papa dachowa
- płyt elewacyjnych i balkonowych
- rur do wykonywania instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych i C.O.
- przewodów kominowych i zsyków w blokach
- sprzęgieł i hamulców do wind
- różnych typów izolacji cieplnej, bojlerów, kotłów, wymienników ciepła, C.O.
- ognioodpornych koców azbestowych.

To są jedynie przykłady najliczniej obecnych w budownictwie mieszkaniowym w Polsce wyrobów z azbestem. Należy pamiętać, że azbest był stosowany w około 3000 produktów, dlatego jeżeli tylko zachodzi podejrzenie, że dany wyrób może zawierać azbest, bezpieczniej jest założyć, że tak jest. Azbest stanowi zbyt duże zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego, aby ponosić jakiegokolwiek ryzyko pomyłki.

7.5. Rozpoznanie obecności azbestu

Azbest nie ma zapachu i trudno go samemu zidentyfikować. Każdy właściciel posiada jednak dokumentację techniczną nieruchomości i tam najpierw należy szukać informacji na

temat użytych podczas budowy materiałów. W innych przypadkach obecność azbestu może określić jedynie specjalistyczne akredytowane laboratorium.

7.6. Usuwanie azbestu

Obowiązek inwentaryzacji i usuwania wyrobów zawierających azbest ciąży na właścicielach nieruchomości (domów, sklepów, hurtowni, itp.), wspólnotach i spółdzielniach mieszkaniowych, a w przypadku budynków komunalnych na gminach z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność (Rozporządzenie w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest - Dz. U. nr 8 z 2011 roku, poz. 31). Sprawdzenie, czy na terenie nieruchomości znajdują się wyroby zawierające azbest i powiadomienie o tym właściwej jednostki samorządu terytorialnego to nie tylko powinność nałożona na właścicieli przez państwo, ale i wyraz troski o zdrowie własne, naszych bliskich oraz o czystość środowiska. Należy to zrobić jak najszybciej. Informacji udzielają urzędy gminne, powiatowe i wojewódzkie.

7.7 Działania w przypadku stwierdzenia obecności azbestu na danej nieruchomości

Jeżeli tylko istnieje takie podejrzenie, najlepiej jest jak najszybciej skontaktować się z właścicielem nieruchomości lub z urzędem gminy bądź powiatu w celu uzyskania informacji o dalszym postępowaniu oraz spowodowania, aby właściciel nieruchomości podjął działania zabezpieczające zgodnie z obowiązującymi przepisami.

8. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gminy

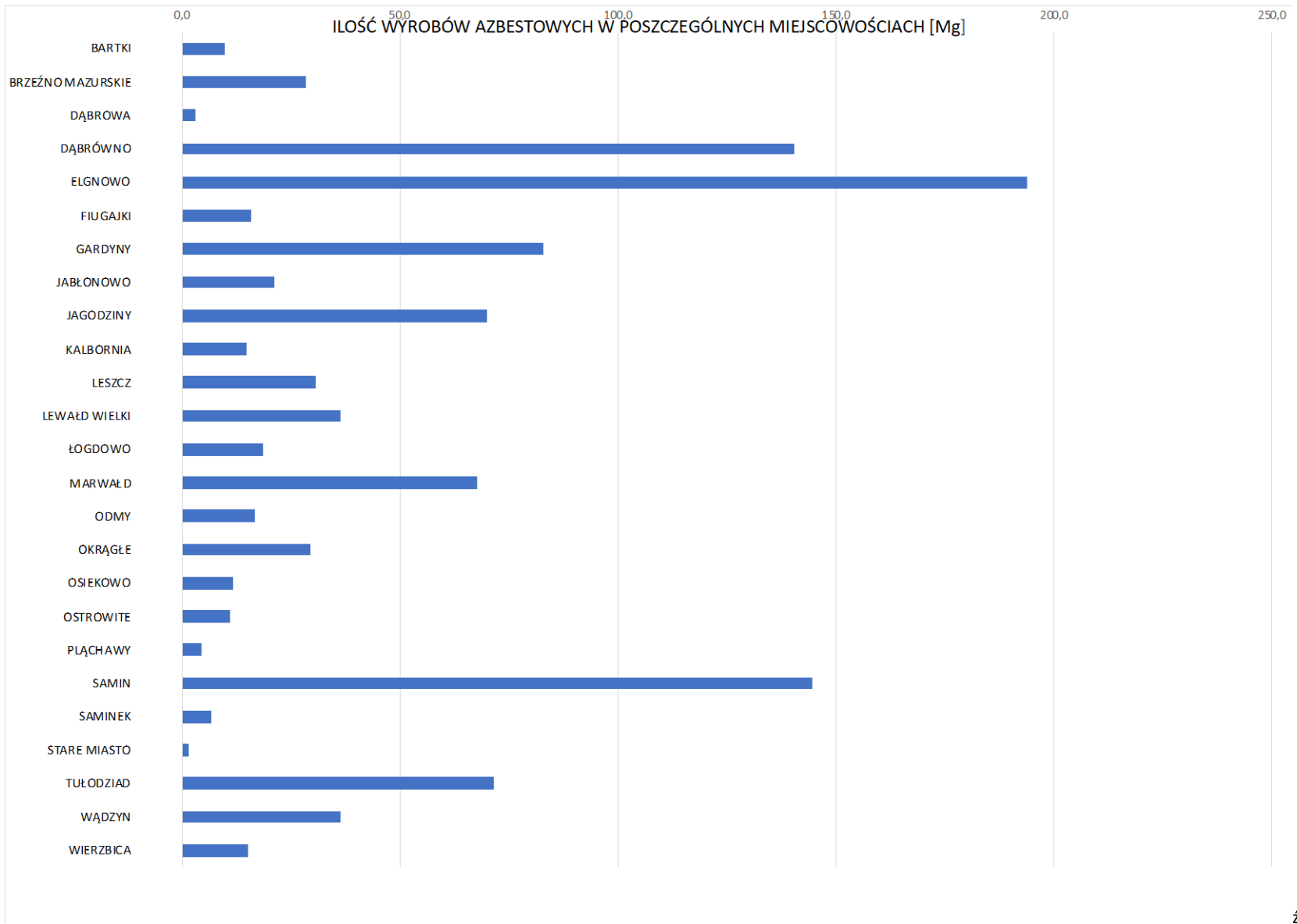
Dąbrówno

Na terenie gminy wiejskiej Dąbrówno przeprowadzono inwentaryzację azbestu w celu uzyskania rzeczywistej informacji na temat ilości, miejsc występowania, rodzaju i stanu wyrobów zawierających azbest. Ogółem zinwentaryzowano 72 163 m² pokryć dachowych

z płyt azbestowo-cementowych. Po przeliczeniu waga odpadów azbestowych wynosi 1082,4 Mg.

Szczegółowe dane z prac inwentaryzacyjnych zostały przedstawione w dołączonym do Programu Usuwania Azbestu pliku Microsoft Excel, a dla potrzeb niniejszego opracowania część z nich została przedstawiona w formie graficznej i tabelarycznej.

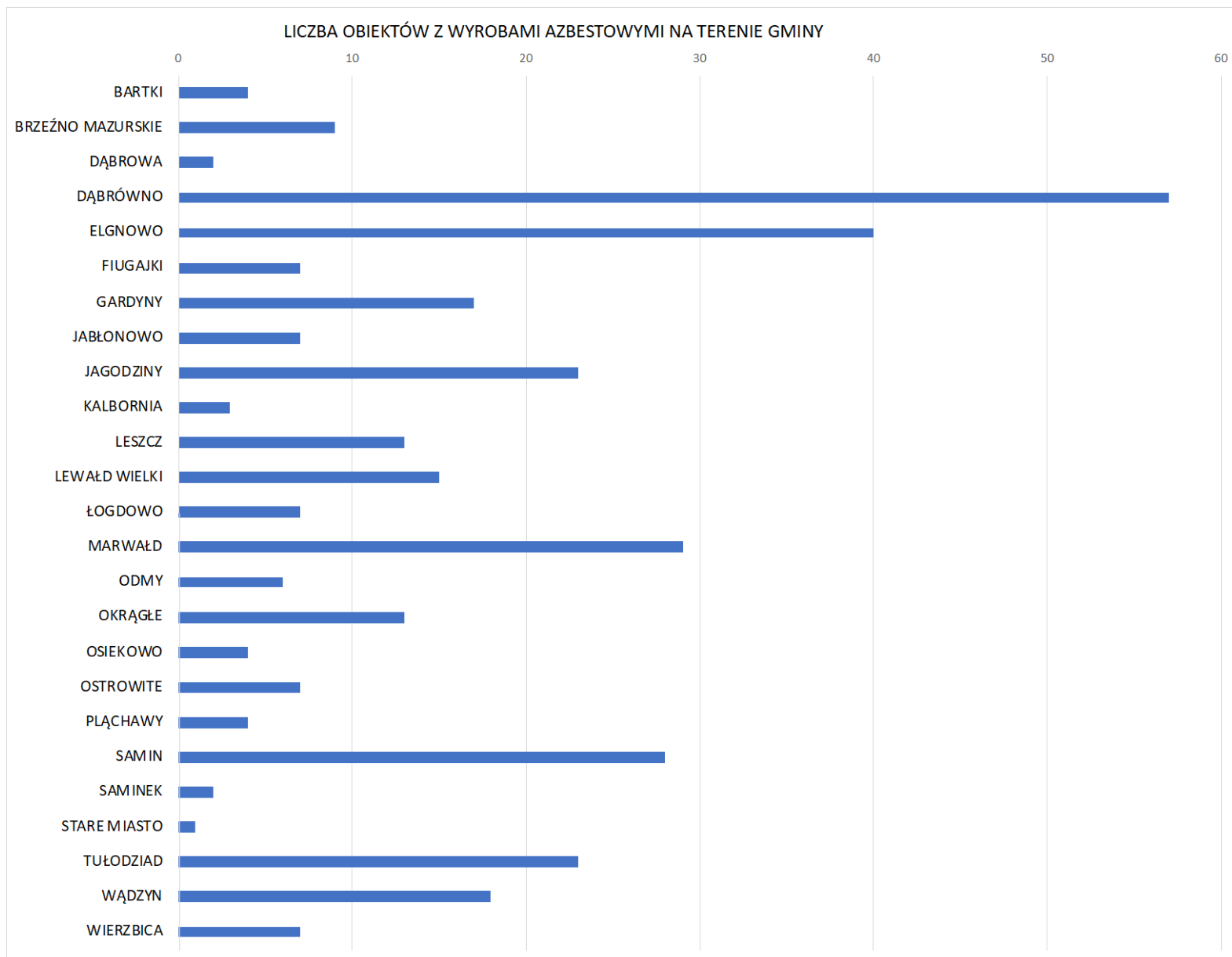
Wykres 1. Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych miejscowościach (Mg)

opracowanie własne

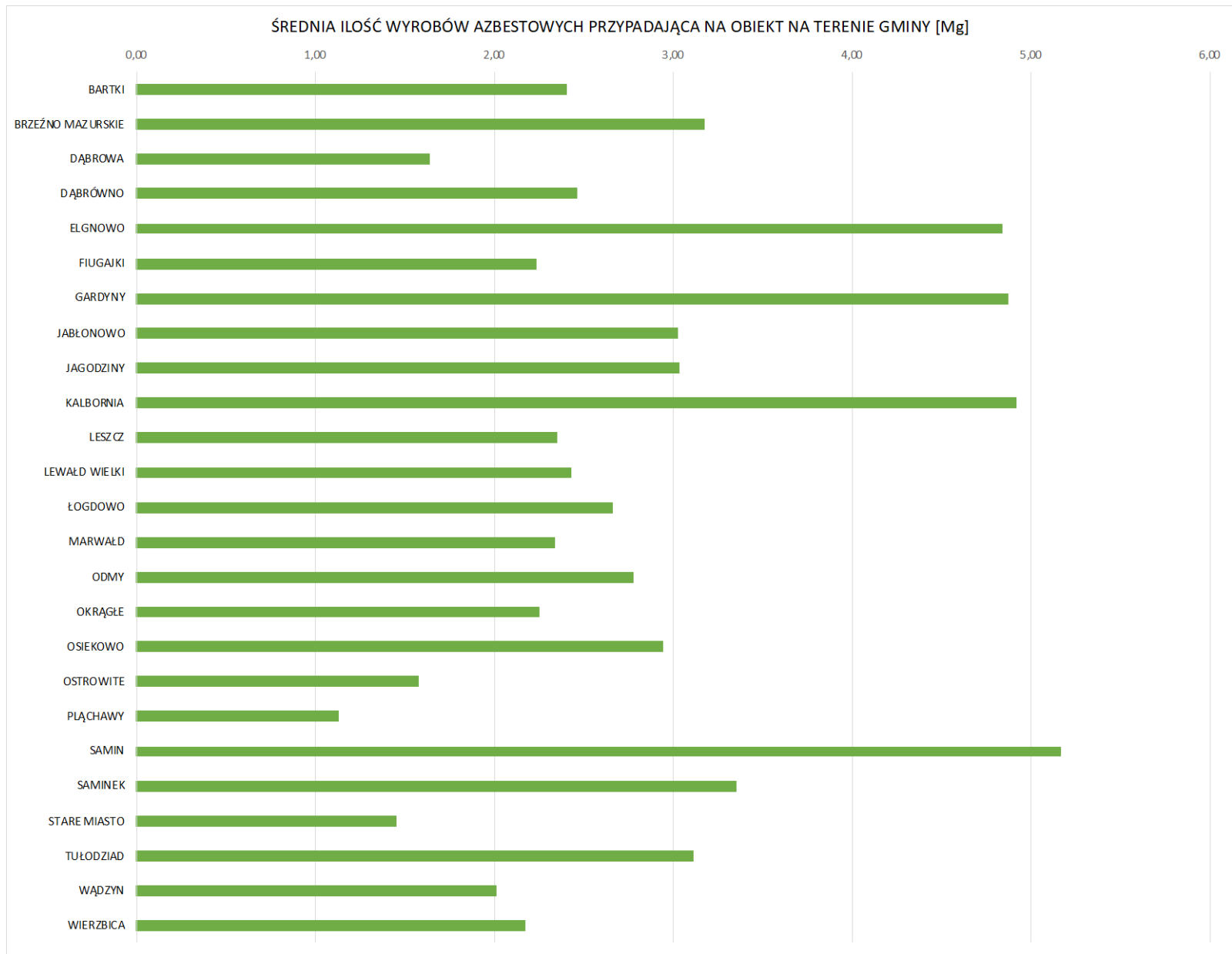
źródło:

Wykres 2. Liczba obiektów z wyrobami azbestowymi na terenie gminy

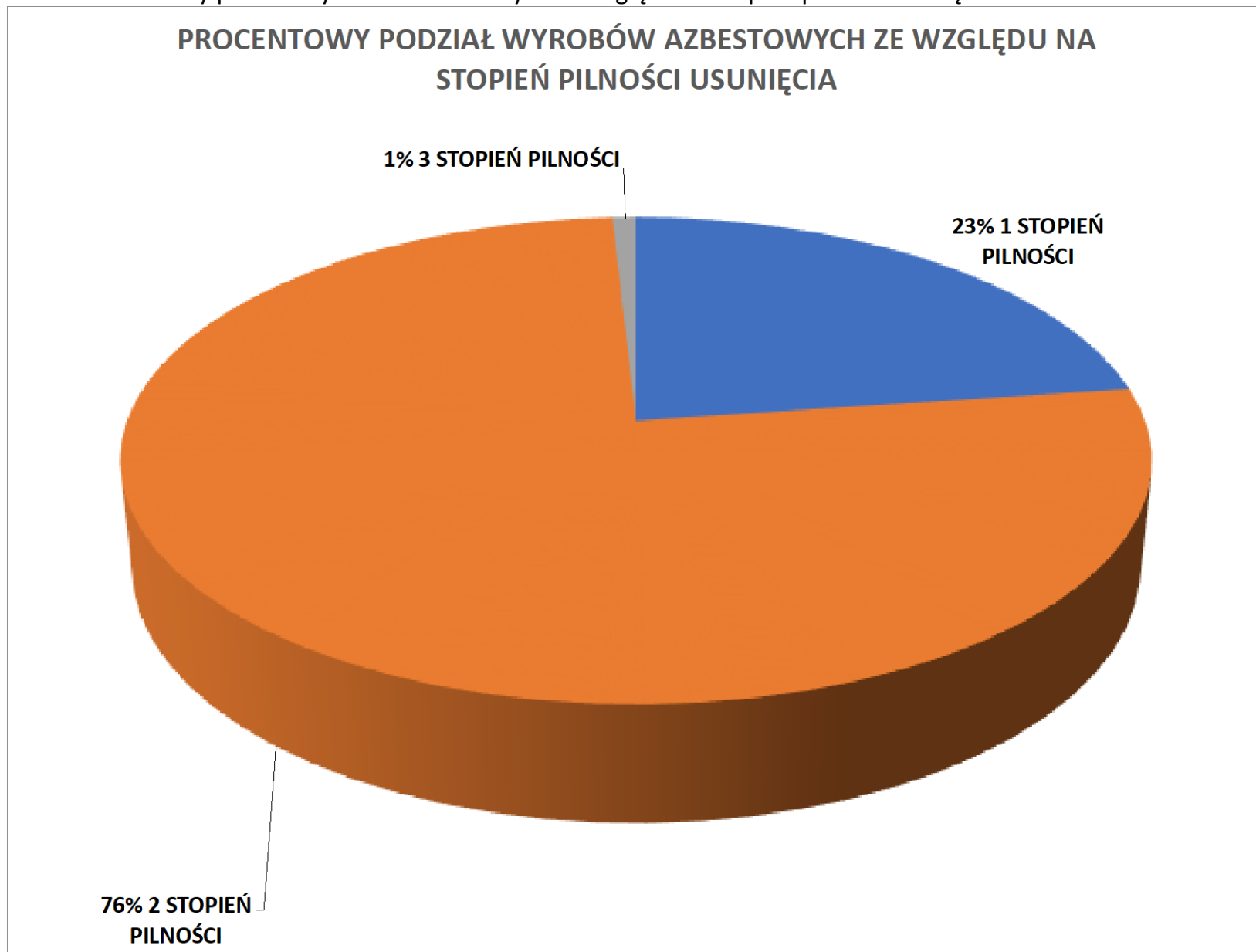
źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Średnia ilość wyrobów azbestowych przypadająca na obiekt

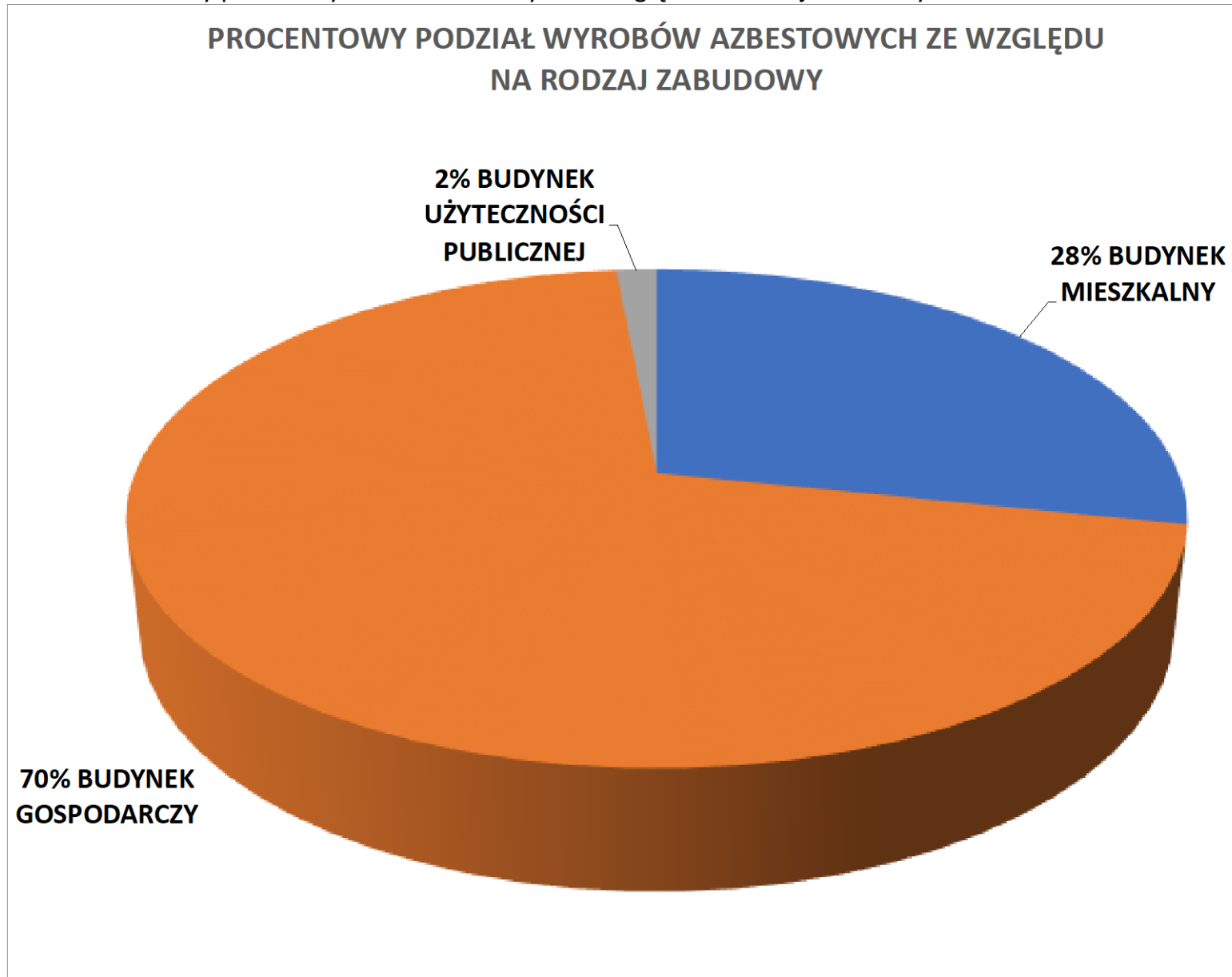
źródło: opracowanie własne

Wykres 4. Procentowy podział wyrobów azbestowych ze względu na stopień pilności usunięcia

źródło: opracowanie własne

Wykres 5. Procentowy podział wyrobów azbestowych ze względu na rodzaj zabudowy

źródło: opracowanie własne

Największe ilości wyrobów zawierających azbest występują na terenie miejscowości Elgnowo (193,7 Mg). Z kolei najmniejszą liczbą wyrobów azbestowych charakteryzuje się miejscowość Stare Miasto (1,5 Mg). W pozostałych miejscowościach gminy wskaźnik jest zróżnicowany, co ilustruje poniższa tabela.

Tabela 3. Ilość azbestu w poszczególnych miejscowościach gminy

Miejscowość	Ilość azbestu [Mg]
BARTKI	9,6
BRZEŻNO MAZURSKIE	28,6
DĄBROWA	3,3
DĄBRÓWNO	140,4
ELGNOWO	193,7
FIUGAJKI	15,7
GARDYNY	82,8
JABŁONOWO	21,2
JAGODZINY	69,9
KALBORNIA	14,8
LESZCZ	30,6
LEWAŁD WIELKI	36,5
ŁOGDOWO	18,7
MARWAŁD	67,7
ODMY	16,7
OKRĄGŁE	29,3
OSIEKOWO	11,8
OSTROWITE	11,1
PLĄCHAWY	4,5
SAMIN	144,6
SAMINEK	6,7
STARE MIASTO	1,5
TUŁODZIAD	71,5
WĄDZYN	36,2
WIERZBICA	15,2

źródło: opracowanie własne

Wyroby azbestowe w gminie Dąbrówno to głównie płyty azbestowo-cementowe faliste stosowane w budownictwie. W przeważającej ilości są to budynki gospodarcze: stodoły, obory, chlewnie i magazyny. Azbest zlokalizowany jest również na budynkach mieszkalnych,

usługowych i przemysłowych, a także na szopach, garażach oraz wiatkach. W użyciu jest całość zinwentaryzowanego azbestu.

W celu uzyskania informacji dotyczących ilości i stanu wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie gminy wiejskiej Dąbrówno przeprowadzona została również inwentaryzacja pozwalająca na określenie rodzaju, ilości, miejsc występowania oraz stanu materiałów zawierających azbest.

Podczas inwentaryzacji istotną rolę odegrała ocena stanu wyrobów zawierających azbest. W zależności od stopnia zniszczenia pokryć dachowych wykonanych z materiałów zawierających azbest, wyróżniono trzy stany dalszej przydatności do użytkowania. Zgodnie z przyjętą klasyfikacją wyznaczono:

Klasa I – wyroby zawierające azbest w bardzo dobrym i dobrym stanie technicznym, bez widocznych uszkodzeń mechanicznych, pęknięć i ubytków, z mocną strukturą włókien, często pokryte powłoką farby zewnętrznej, wyroby nowe (do 15 lat użytkowania), niestwarzające zagrożeń narażenia na pył azbestowy, przydatne do dalszego użytkowania przez okres dłuższy niż 5 lat.

[III stopień pilności – ponowna ocena stanu możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie do pięciu lat]

Klasa II – wyroby zawierające azbest w dostatecznym stanie technicznym, jednakże z widocznymi uszkodzeniami mechanicznymi (do 5% powierzchni), z lekkimi pęknięciami, często omszone, bez ubytków lub z niewielkimi ubytkami, bez powłoki farby zewnętrznej lub z niewystarczającą powłoką farby, możliwość użytkowania do 5 lat.

[II stopień pilności – ponowna ocena stanu możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie jednego roku]

Klasa III – wyroby zawierające azbest w niedostatecznym stanie technicznym ze znacznymi ubytkami, widocznymi pęknięciami oraz rozluźnioną strukturą włókien, stwarzające realne zagrożenie narażenia na pył azbestowy, ze wskazaniem do możliwie szybkiego usunięcia.

[I stopień pilności – wyroby należy możliwie najszybciej usunąć]

Średni koszt usunięcia 1 m² płyty cementowo-azbestowej wynosi około 20 zł brutto¹ (dane uśrednione, cenniki firm mogą ulec zmianom). Na kwotę tę składa się: cena demontażu, zapakowania płyt, transport oraz utylizacja na składowisku. Przy utylizacji dużych ilości azbestu cena zazwyczaj podlega negocjacom. Cena demontażu uzależniona jest również od wysokości budynku.

Przybliżony łączny koszt usunięcia wyrobów azbestowo-cementowych w gminie Dąbrówno wynosi zatem:

$$69\,572\text{ m}^2 \times 20\text{ zł/m}^2 = 1\,391\,440\text{ zł brutto}$$

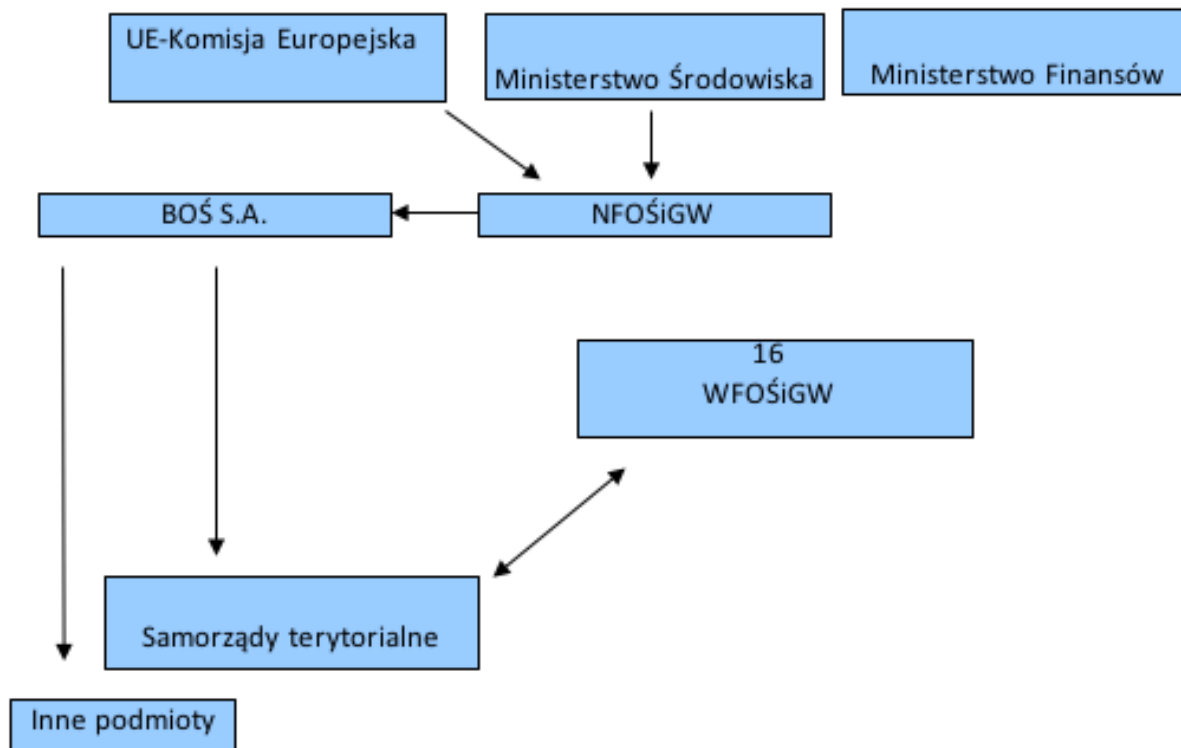
Lista okolicznych składowisk przedstawiona została w załączniku nr 3.

9. FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Samodzielna realizacja projektów i inwestycji proekologicznych stanowi nieraz duże obciążenie dla budżetu gminy, jednak oprócz przekazywania środków własnych może ona korzystać z zewnętrznych źródeł finansowania. Środki własne gminy na etapie rozpoczęcia przedsięwzięcia stanowią jedynie wysokość niezbędną do pozyskania środków zewnętrznych. Główne źródła finansowania inwestycji środowiskowych to: fundusze krajowe (Fundusz Krajowy, fundusze wojewódzkie) banki oraz programy unijne.

¹ <https://kb.pl/cenniki/wywoz-i-utylizacja-eternitu/>

Schemat 1. Struktura finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska ze środków publicznych

źródło: opracowanie własne

Wiele instytucji finansowych uznaje jako udział własny gminy środki pozyskane z innych źródeł pomocy finansowej. Z reguły wymaga się, aby gmina w swoim budżecie zarezerwowała środki wymagane do zrealizowania całego przedsięwzięcia inwestycyjnego, z zaznaczeniem która część pochodzi będzie z zewnętrznych źródeł finansowania. Instytucje finansujące środki wypłacają w ratach lub po ukończeniu projektu. Najważniejsze jest, aby przepływ środków następował zgodnie z harmonogramem wypłat ustalonych w ramach umowy podpisanej z instytucją finansującą.

Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Rozdział 4 ustawy Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Dz.U.2019 poz. 1396 ze zm.) określa przepisy regulujące tworzenie i funkcjonowanie funduszy celowych wykorzystywanych na przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Podstawę

prawną działania wszystkich funduszy celowych stanowi ustawa o finansach publicznych, zaliczająca fundusze celowe do sektora finansów publicznych.

Wyróżnia się dwa rodzaje funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej:

- 1) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- 2) Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy i wojewódzkie fundusze prowadzą samodzielną gospodarkę finansową. Mogą aktywnie uczestniczyć w obrocie gospodarczym, być stroną umów, dysponować nie tylko środkami finansowymi, ale i majątkiem. Podstawą gospodarki finansowej w/w funduszy są roczne plany finansowe. Wydatki mogą być dokonywane wyłącznie w ramach posiadanych przez fundusze środków obejmujących bieżące przychody i pozostałości środków z okresów poprzednich.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska

Narodowy Fundusz Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej został utworzony w 1989r. i od razu stał się największą w Polsce instytucją finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska. Zakres działań NFOŚiGW obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym i ponadregionalnym. Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW pochodzą głównie z opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. Przychodami funduszu są także, wpływy z opłat produktowych oraz z opłat i kar pieniężnych nakładanych na podstawie przepisów ustawy Prawo geologiczne i górnicze.

Dodatkowo dochodami NFOŚiGW mogą być środki z tytułu:

- odsetek od udzielanych kredytów,
- udziałów w spółkach,
- emisji obligacji,
- zaciągania kredytów,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- oprocentowania lokat i rachunków bankowych,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych darowizn, zapisów i wpłat dokonywanych przez osoby fizyczne i prawne,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

NFOŚiGW dysponuje i administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska. Rokrocznie przygotowywane są i zatwierdzane przez Radę Nadzorczą zasady form i sposobów finansowania zadań proekologicznych. Ustalane są kryteria wyboru przedsięwzięć, określana jest lista programów priorytetowych, zasady udzielania dotacji oraz udzielania i umarzania pożyczek.

Do podstawowych form finansowania przez NFOŚiGW zadań proekologicznych zalicza się:

- pożyczki preferencyjne,
- pożyczki płatnicze,
- kredyty udzielane ze środków Narodowego Funduszu przez banki w ramach linii kredytowych,
- dotacje,
- dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek,
- pożyczki w ramach umowy konsorcjum,
- promesy pomocy finansowej przedsięwzięcia,
- poręczenia spłaty kredytów oraz zwrotu środków przyznanych przez rządy państw obcych i organizacje międzynarodowe, przeznaczonych na realizację zadań ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- umorzenia pożyczek preferencyjnych,
- przekazanie środków jednostkom budżetowym.

Pożyczka udzielona przez Narodowy Fundusz nie może przekroczyć 80% kosztów przedsięwzięcia, za wyjątkiem przedsięwzięć, dofinansowywanych z niepodlegających zwrotowi środków zagranicznych. Wysokość pożyczki na przedsięwzięcia finansowane wyłącznie ze środków Narodowego Funduszu nie może być niższa niż 2.000.000 zł, z wyłączeniem pożyczek płatniczych oraz pożyczek udzielanych ze środków subfunduszy.

Najczęściej stosowanymi formami finansowania są nisko oprocentowane pożyczki i dotacje. Zaletą pożyczek preferencyjnych jest niskie oprocentowanie w stosunku do kredytów komercyjnych, dłuższy okres karencji spłaty pożyczki oraz możliwość jej częściowego umorzenia.

Fundusz udziela dotacji zgodnie z kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W celu realizacji zadań określonych w niniejszym programie dotacje pochodzące wyłącznie ze środków Narodowego Funduszu mogą być udzielane na:

- monitoring środowiska,
- kształtowanie ekologicznych postaw i zachowań społeczeństwa,
- przedsięwzięcia wskazane przez Ministra Środowiska, szczególnie ważne z punktu widzenia polityki ekologicznej państwa, uwzględnione w planie działalności Narodowego Funduszu oraz wspieranie kształcenia kadr dla potrzeb rozwoju regionalnego na kierunku gospodarka przestrzenna.

Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udzielają pomocy finansowej w formie pożyczek i dotacji na cele określone w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2020 poz. 1219 ze zm.) zgodnie z priorytetami, kryteriami wyboru przedsięwzięć i planami działalności Funduszu.

Na liście przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków WFOŚiGW w Lublinie w ramach realizacji zadań priorytetowych w dziedzinie gospodarki odpadami i ochrony powierzchni ziemi przewiduje dofinansowanie usuwania odpadów niebezpiecznych, w tym: odpadów medycznych, odpadów przemysłowych oraz odpadów zawierających azbest z uwzględnieniem działań wynikających z przyjętych programów usuwania azbestu.

Fundusz realizować będzie zadania priorytetowe kontynuując udział w programie NFOŚiGW SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW Część 1. Usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Beneficjentami konkursu mogą być jednostki samorządu terytorialnego, które przeprowadziły inwentaryzację wyrobów zawierających azbest i posiadają aktualny, zatwierdzony przez odpowiedni organ, program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Dofinansowanie obejmuje działania związane z demontażem, zbieraniem, transportem oraz unieszkodliwieniem wyrobów zawierających azbest.

Dane teleadresowe:

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie

ul. Świętej Barbary 9

10-026 Olsztyn

www.wfosigw.olsztyn.pl

Do zadań wnioskującej jednostki należy pośrednictwo w przekazywaniu dofinansowania ostatecznemu odbiorcy, jak również wybór wykonawcy prac, zgodnie z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych. WFOŚiGW w Olsztynie udziela obecnie dotacji w wysokości 90% na usuwanie azbestu.

Ministerstwo Rozwoju

Co roku Ministerstwo Rozwoju wspiera finansowo realizację zadań wynikających z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. Większość działań ukierunkowanych jest na wsparcie jednostek samorządu terytorialnego, w formie bezpośredniego wsparcia na przykład na opracowanie programów usuwania wyrobów zawierających azbest lub też pośrednio w formie materiałów informacyjno-edukacyjnych – ulotek, plakatów, poradników. Wsparcie finansowe dotyczyć może także działań związanych z demontażem i unieszkodliwieniem wyrobów zawierających azbest. Wymogiem uczestnictwa w konkursie jest opracowany i uchwalony Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy z uwzględnieniem numerów ewidencyjnych działek i obszarów ewidencyjnych. Konkursowy tryb wyboru wykonawców zadań umożliwi realizację i finansowanie działań innowacyjnych, ale zawsze zgodnych z zadaniami wskazanymi w Programie. Więcej informacji na temat konkursu można znaleźć na stronie www.mpit.gov.pl.

Bank Ochrony Środowiska (BOŚ)

Oddziały BOŚ współpracują z WFOŚiGW w zakresie udzielania preferencyjnych kredytów inwestycji związanych z usuwaniem i utylizacją wyrobów zawierających azbest zarówno dla osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, jak i dla klientów indywidualnych. Bank Ochrony Środowiska S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. BOŚ współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej www.bosbank.pl lub w oddziałach banku.

10. Wytyczne dotyczące przepisów BHP w zakresie bezpiecznego usuwania wyrobów azbestowych

Inwentaryzacja

Właściciel, użytkownik wieczysty, zarządca nieruchomości (osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka samorządu terytorialnego), który posiada wyroby zawierające azbest na terenie swojej nieruchomości, jest zobowiązany do:

- sporządzenia oceny stanu technicznego i możliwość bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (wzór) i przechowywanie jej w książce obiektu budowlanego
- wypełnienia Informacji o wyrobach zawierających azbest
- złożenia do 31 stycznia Informacji o wyrobach zawierających azbest:
 - do swojego urzędu gminy - osoby fizyczne
 - do swojego urzędu marszałkowskiego - osoby prawne i jednostki samorządu terytorialnego
 - składania co roku do 31 stycznia zaktualizowanej Informacji o wyrobach zawierających azbest.

Jeśli wyroby to rury azbestowo- cementowe:

- należy stosować powyższe zasady inwentaryzacyjne jak przy innych wyrobach
- istnieje możliwość pozostawienia rur azbestowo-cementowych w ziemi bez usuwania, ale pod następującymi warunkami:
 - brakiem narażenia na kontakt z azbestem podczas czynności obsługowych użytkowanych instalacji infrastrukturalnych
 - oznakowania
 - zaznaczenia w planach sytuacyjnych i dokumentacji technicznej pozostawionych instalacji
 - oczyszczenia elementów infrastruktury, w których jest możliwy kontakt człowieka z azbestem.

Usuwanie wyrobów azbestowych

W przypadku usuwania wyrobów zawierających azbest:

- należy sprawdzić się w urzędzie gminnym możliwość usuwania wyrobów azbestowych, np. w ramach realizacji gminnego programu usuwania azbestu gmina wybierze jedną

firmę, która będzie oczyszczać gminę z azbestu; jest możliwość uzyskania zwrotu części poniesionych wydatków lub inna forma wsparcia

- należy zabezpieczyć odpowiednią kwotę na nowe pokrycie dachowe (elewacyjne lub inne wyroby bezazbestowe) z własnych środków finansowych lub sprawdzić czy gmina może skorzystać z finansowania usuwania azbestu ze środków funduszy ochrony środowiska (link do finansowania)
- można wziąć udział w programie gminnym lub samodzielnie wybrać firmę, która usunie wyroby zawierające azbest z twojej nieruchomości
- należy zgłosić z 7-dniowym wyprzedzeniem rozpoczęcie prac do inspekcji sanitarnej, inspekcji pracy i organu nadzoru budowlanego
- należy upewnić się czy odpady zostaną wywiezione na uprawnione składowisko odpadów zawierających azbest.

Stosowaną metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest ich składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub też na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Dopuszczalne jest także składowanie na składowiskach podziemnych.

Oczyszczenie nieruchomości po wyrobach azbestowych

Jeśli firma zakończyła już demontaż wyrobów zawierających azbest należy sprawdzić:

- usunięcie pozostałości pyłu azbestowego
- oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest
- wynik badania jakości powietrza, jeśli były usuwane wyroby zawierające krokydolit lub o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³.

Działalność w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest

Przedsiębiorca, który chciałby prowadzić działalność polegającą na usuwaniu wyrobów zawierających azbest powinien:

- założyć działalność gospodarczą
- uzyskać decyzje w zakresie gospodarki odpadami
- przeszkolić pracowników, osoby kierujące i nadzorujące prace polegające na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest w zakresie bhp przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest

- opracować szczegółowy plan prac usuwania wyrobów zawierających azbest
- posiadać niezbędne wyposażenie techniczne i socjalne
- zgłosić zamiar prowadzenia tych prac do inspekcji sanitarnej, inspekcji pracy i organu nadzoru budowlanego z 7-dniowym wyprzedzeniem.

Zatrudnianie pracowników

Pracodawca zatrudniający pracowników przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest powinien:

- sporządzić ocenę ryzyka zawodowego
- kontrolować stopień narażenia pracowników na działanie pyłu azbestowego
- szkolić pracowników w zakresie BHP
- zminimalizować liczbę osób przydzielonych do prac w kontakcie z azbestem
- ograniczyć lub eliminować emisję pyłów przez stosowanie odpowiednich maszyn, sprzętu i metod pracy.

Pracodawca powinien zapewnić:

- odzież, obuwie robocze, środki ochrony indywidualnej (odzież ochronna i środki ochrony układu oddechowego)
- wymianę środków ochrony układu oddechowego
- oczyszczanie z pyłu odzieży ochronnej i środków ochrony indywidualnej
- przechowywanie wyłącznie w wyznaczonym miejscu, wykluczającym kontakt z odzieżą własną pracowników.

Zasady usuwania azbestu

Najważniejsze zasady prawidłowego usuwania wyrobów zawierających azbest to:

- izolacja od otoczenia obszaru prac
- ogrodzenie terenu prac
- umieszczenie tablic informacyjnych
- środki techniczne ograniczające emisję azbestu
- zabezpieczenie przed pyleniem w obiekcie
- codzienne usuwanie pozostałości pyłu azbestowego
- uprzątnięcie terenu
- izolacja pomieszczeń
- komory dekontaminacyjne

- nawilżanie wyrobów wodą
- utrzymywanie przez cały czas pracy wyrobów azbestowych w stanie wilgotnym
- demontaż całych wyrobów, bez uszkodzania
- odspajanie wyrobów za pomocą narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze
- kontrolny monitoring powietrza w środowisku pracy
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów
- transport zgodnie z przepisami o przewozie towarów niebezpiecznych
- oznakowanie
- szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości min. 0,2 mm (o gęstości > 1000 kg/m³)
- zestalenie przy użyciu cementu i szczelne opakowanie (o gęstości < 1000 kg/ m³)
- stan wilgotny podczas przygotowania do transportu
- magazynowanie w osobnych miejscach.

Podstawa prawna

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest

Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów

11. Harmonogram prac związanych z realizacją Programu

Tabela 4. Harmonogram prac przy udzielaniu pomocy finansowej

L.p.	Nazwa zadania	Okres realizacji
1	Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest u osób fizycznych.	2021 - 2032
2	Opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dąbrówno.	2021
3	Przyjęcie przez Radę Gminy Dąbrówno Programu Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest z terenu gminy Dąbrówno na lata 2021-2032.	2021
4	Opracowanie uchwały Rady Gminy Dąbrówno w sprawie	2021

	dofinansowania kosztów demontażu, transportu i składowania wyrobów zawierających azbest.	
5	Składanie wniosków przez osoby fizyczne	2021-2032
6	Wnioskowanie o dofinansowanie Programu ze środków zewnętrznych.	2021-2032
7	Dofinansowanie kosztów demontażu, transportu i składowania odpadów zawierających azbest poniesionych przez osoby fizyczne.	2021-2032
8	Działalność informacyjna i edukacyjna (konkursy).	2021-2032
9	Aktualizacja bazy danych.	2021-2032
10	Monitoring i ocena realizacji programu w zakresie usuwania azbestu z terenu gminy Dąbrówno.	2021-2032
11	Likwidacja dzikich składowisk odpadów zawierających azbest.	2021-2032

źródło: opracowanie własne

Tabela 5. Harmonogram prac przy udzielaniu pomocy organizacyjnej

L.p.	Nazwa zadania	Okres realizacji
1	Informowanie przedsiębiorców o obowiązkach wynikających z przepisów dotyczących usuwania wyrobów azbestowych.	2021-2032
2	Prowadzenie monitoringu firm zajmujących się usuwaniem, transportem i składowaniem wyrobów zawierających azbest.	2021-2032
3	Prowadzenie monitoringu programów o dofinansowanie usuwania, transportu i składowania wyrobów zawierających azbest.	2021-2032
4	Działalność informacyjna i edukacyjna.	2021-2032

źródło: opracowanie własne

12. Monitoring realizacji Programu

Monitoring realizacji Programu ma na celu:

- określenie ilości unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest w danym roku,
- określenie ilości wyrobów zawierających wyroby azbestowe pozostałych do likwidacji,
- upublicznienie raportu przedstawiającego wyniki realizacji programu co 2 lata.

Tabela 6. Wskaźniki monitorowania Programu

L.p.	Wskaźnik monitoringu	Jednostka miary
1	Ilość wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na km ² powierzchni gminy przed rozpoczęciem realizacji Programu.	Mg/km ² /rok
2	Ilość wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na km ² powierzchni gminy w latach 2021-2032.	Mg/km ² /rok
3	Procentowa ilość usuniętych odpadów zawierających azbest w stosunku do ilości zinwentaryzowanej w latach realizacji Programu.	%
4	Nakłady ogółem poniesione na usunięcie odpadów zawierających azbest.	PLN/rok
5	Wysokość dofinansowania udzielona przez gminę.	PLN/rok
6	Ilość zlikwidowanych dzikich składowisk odpadów zawierających azbest i koszty ich likwidacji.	szt./Mg/rok

źródło: opracowanie własne

13. Spis tabeli

Tabela 1. Porównanie gminy z gminami sąsiednimi (dane na rok 2019).....	6
Tabela 2. Wymiary płyt falistych dostępnych w Polsce	10
Tabela 3. Ilość azbestu w poszczególnych miejscowościach gminy.....	29
Tabela 4. Harmonogram prac przy udzielaniu pomocy finansowej.....	40
Tabela 5. Harmonogram prac przy udzielaniu pomocy organizacyjnej	41
Tabela 6. Wskaźniki monitorowania Programu	42

14. Spis ilustracji

Rysunek 1. Mapa gminy Dąbrówno	5
Rysunek 2. Położenie gminy Dąbrówno w powiecie ostródzkim.....	6
Wykres 1. Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych miejscowościach (Mg).....	24
Wykres 2. Liczba obiektów z wyrobami azbestowymi na terenie gminy.....	25
Wykres 3. Średnia ilość wyrobów azbestowych przypadająca na obiekt	26
Wykres 4. Procentowy podział wyrobów azbestowych ze względu na stopień pilności usunięcia.....	27
Wykres 5. Procentowy podział wyrobów azbestowych ze względu na rodzaj zabudowy.....	28

15. Spis załączników

1. Informacja o wyrobach zawierających azbest - wzór dokumentu.
2. Wykaz podstawowych aktów prawnych dot. azbestu obowiązujących w Polsce.
3. Lista najbliższych składowisk odpadów azbestowych.
4. Wzór oznakowania wyrobów, odpadów i opakowań zawierających azbest lub wyrobów zawierających azbest, jak i miejsc ich występowania.
5. Wzór Karty Ewidencji Odpadu.
6. Wzór Karty Przekazania Odpadu.
7. Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest - wzór dokumentu.
8. Dokumenty z inwentaryzacji wyrobów azbestowych.

ZAŁĄCZNIK 1

(Dz.U. z 2011r., Nr 8. poz. 31)

WZÓR INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾

1. Nazwa miejsca/urządzenia/installacji, adres²⁾:

.....
.....

2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest — imię i nazwisko lub nazwa i adres:

.....
.....

3. Rodzaj zabudowy³⁾:

4. Numer działki ewidencyjnej⁴⁾:

5. Numer obrębu ewidencyjnego⁴⁾:

6. Nazwa, rodzaj wyrobu⁵⁾:

.....

7. Ilość posiadanych wyrobów⁶⁾:

8. Stopień pilności⁷⁾:

9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów⁸⁾:

a) nazwa i numer dokumentu:

b) data ostatniej aktualizacji:

10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów:

11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia⁶⁾:

.....

(podpis)

Data

1) Za wyrób zawierający azbest uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1 % lub więcej azbestu.

2) Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.

3) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.

4) Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.

5) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,

- szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu),
 - drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.
- 6) Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m², m³, m.b., km).
- 7) Według „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089).
- 8) Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w którym zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest, dokumentacji technicznej.

ZAŁĄCZNIK 2

Wykaz podstawowych aktów prawnych dot. azbestu obowiązujących w Polsce.

I. Ustawy:

1. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r., poz. 1333 ze zm.).

Zgodnie z art. 30 ust. 7 w/w ustawy w przypadku występowania azbestu właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 w/w artykułu, jeśli ich realizacja m.in. może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi, pogorszenie stanu środowiska bądź pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych.

2. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2020 r., poz. 1680).

Ustawa zakazuje wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Do wyjątków należy azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Ustawa reguluje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

3. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz. U. z 2020 r., poz. 2289).

Ustawa reguluje problematykę dotyczącą substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych oraz określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.

4. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r., poz. 779, ze zm.).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 art. 1. ustawa określa środki służące ochronie środowiska, życia i zdrowia ludzi zapobiegające i zmniejszające negatywny wpływ na środowisko oraz zdrowie ludzi wynikający z wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi oraz ograniczające ogólne skutki użytkowania zasobów i poprawiające efektywność takiego użytkowania. Ustawa określa obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym m.in. odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje postępowanie w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania, w tym składowania odpadów, a także wymagania techniczne i organizacyjne dotyczące składowisk odpadów. Ustawa określa m.in. zakres planów

gospodarki odpadami, sposób ich opiniowania i sposób monitorowania, zasadę spójności planu z planem wyższego szczebla oraz określa rodzaj odpadów, które powinny być ujęte na każdym szczeblu ich opracowania.

5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.).

Zgodnie z art. 1 ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa reguluje m.in. opracowanie programów ochrony środowiska, prowadzenie państwowego monitoringu środowiska, postępowanie w sprawie ocen oddziaływania na środowisko, ochronę powietrza przed zanieczyszczeniem i sposób postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska, ochronę powierzchni ziemi, przeciwdziałania zanieczyszczeniom w tym: konieczność oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje, konieczność dokumentowania informacji dotyczącej m.in. występowania azbestu.

6. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2001 r., nr 100, poz. 1085, z późn. zm.)

Ustawa reguluje sposób postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. Art. 54 ustawy odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw środowiska - sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

7. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz. U. 2021 r.,

poz. 756) Ustawa reguluje zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przewóz materiałów niebezpiecznych w kraju określają przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych. Wymagane są świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów oraz szkolenie kierowcy pojazdów w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

8. Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw

(Dz. U. 2019 r., poz. 1403) Ustawa reguluje wzory dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów.

1. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 kwietnia 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. 2019 r., poz. 819).

II. Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2020 r., poz. 10) zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych.

2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 24) – zgodnie ze zmianą informacje dotyczące wyrobów zawierających azbest są bezpośrednio wprowadzane przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta do bazy azbestowej, administrowanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki, dostępnej pod adresem internetowym www.bazaazbestowa.gov.pl.

3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2014 r., poz. 1169).

4. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz. U. 2013 r., poz. 523).

5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody (Dz. U. z 2019 r., poz. 2286 ze zm.)

6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2015 r., poz. 1450)

7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2010 r., nr 16, poz. 87).

8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów (Dz. U. z 2020 r., poz. 1860).

9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2013 r., poz. 25).

- 10. Obwieszczenie Ministra Klimatu z dnia 9 września 2020 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2021 (M.P. z 2020 r., poz. 961).**
- 11. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r., nr 71, poz. 649 ze zm.).**
- 12. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r., nr 8, poz. 31).**
- 13. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz.U. 2004, nr 183, poz. 1896)**
- 14. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r., nr 185, poz. 1920, ze zm.).**
- 15. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005 r., nr 13, poz. 109).**
- 16. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie (Dz. U. z 2005 r., nr 189, poz. 1603).**
- 17. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2011 r., nr 33, poz. 166 ze zm.).**
- 18. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. z 1996 r., nr 19, poz. 231).**
- 19. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2018 r., poz.1286).**
- 20. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r., nr 216, poz. 1824).**

21. Rozporządzenie Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dnia 6 września 2021 r. w sprawie sposobu prowadzenia dzienników budowy, montażu i rozbiórki (Dz. U. z 2021 r., poz. 1686).

22. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. z 2003 r., nr 120, poz. 1126).

23. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury oraz Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 21 listopada 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia kursów z zakresu przewozu towarów niebezpiecznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 2383).

III. ZARZĄDZENIA:

1. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. z 1996 r., nr 19, poz. 231).

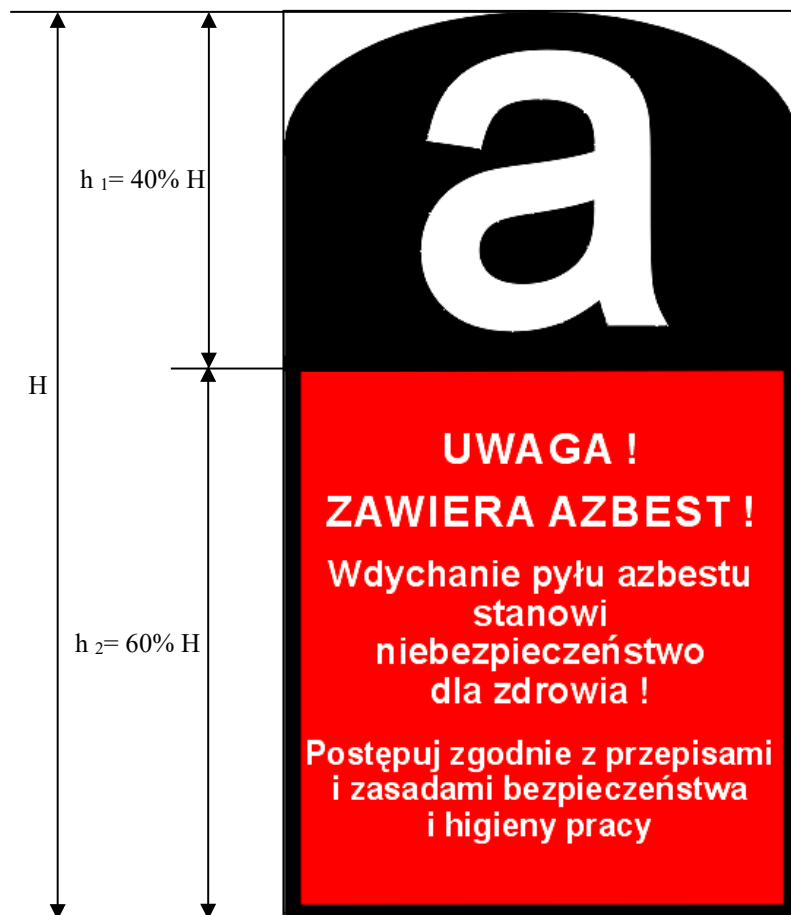
ZAŁĄCZNIK 3

Okoliczne składowiska odpadów azbestowych

Miejscowość	Gmina	Kody przyjmowanych odpadów	Dane kontaktowe administratora
Wysieka	Bartoszyce	170605	Wysieka, 11-200 Bartoszyce Tel. 897505394

źródło: www.bazaazbestowa.gov.pl

ZAŁĄCZNIK 4

Oznakowanie wzorowane jest na postanowieniu Unii Europejskiej (załącznik II do Dyrektywy 83/478/EWG).

Wszystkie wyroby zawierające azbest oraz odpady lub miejsca ich występowania powinny być oznakowane w następujący sposób:

- oznakowanie zgodne z podanym wzorem, powinno posiadać wymiary co najmniej 5 cm wysokości (H) i 2,5 cm szerokości,
- oznakowanie powinno się składać z dwóch części: części górnej ($h_1 = 40\% H$) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle, części dolnej ($h_2 = 60\% H$), zawierającej standardowy napis w białym i/lub czarnym kolorze na czerwonym tle i powinien być wyraźnie czytelny,
- jeżeli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest” powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit-azbest niebieski”.

OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy¹⁾:

Numer działki ewidencyjnej²⁾:

Numer obrębu ewidencyjnego²⁾:

Nazwa, rodzaj wyrobu³⁾:

Ilość wyrobów⁴⁾:

Data sporządzenia poprzedniej oceny⁵⁾:

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	Sposób zastosowania azbestu		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m ³)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	

1	2	3	4
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stale lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nie użytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
SUMA PUNKTÓW OCENY			
STOPIEŃ PILNOŚCI			

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

Stopień pilności I od 120 punktów

wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie

Stopień pilności II od 95 do 115 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku

Stopień pilności III do 90 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....
Oceniający
(nazwisko i imię)

.....
Właściciel/Zarządca
(podpis)

.....
(miejscowość, data)

.....
(adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:

¹⁾ Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.

²⁾ Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.

³⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.

⁴⁾ Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m², m³, mb).

⁵⁾ Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać „pierwsza ocena”.

ZAŁĄCZNIK 8 - INWENTARYZACJA AZBESTU W GMINIE DĄBRÓWNO

Miejscowość	Ulica	Numer domu	Numer działki ewidencyjnej	Obręb ewidencyjny	Rodzaj zabudowy (1-budynek mieszkalny, 2-gospodarczy, 4-inny)	Rodzaj wyrobu	Ilość wyrobu w m2	Ilość wyrobu w kg	Stopień pilności
os.prawne									
Bartki		3	77	281502 2.0017	1	2	47	705	2
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	3	667	281502 2.0002	4	2	236	3536	2
Dąbrówno	Ogrodowa ul.		251	281502 2.0002	4	2	300	4492,8	2
Elgnowo		58	13/21	281502 2.0003	1	2	310	4650	2
Elgnowo		59	13/17	281502 2.0003	1	2	95	1417,5	2
Elgnowo			13	281502 2.0003	4	2	295	4420	2
Elgnowo			198/2	281502 2.0003	4	1	374	5616	3
Gardyny			88	281502 2.0005	4	2	113	1700	2
Jagodziny			1/24	281502 2.0007	2	2	125	1870	2
Lewałd Wielki			192/13	281502 2.0010	2	2	15	228,15	3
Lewałd Wielki			192/13	281502 2.0010	2	2	36	540	3
Samín			4/3	281502 2.0018	2	2	383	5745	2
Wierzbica			2/5	281502 2.0022	2	2	265	3978	2
os.fizyczne									
Bartki		2	77	281502 2.0017	1	2	443,52	6652,8	1
Bartki		3	76	281502 2.0017	2	2	8,64	129,6	1
Bartki		3	76	281502 2.0017	2	2	144	2160	2
Brzeźno Mazurskie		2	26/1	281502 2.0001	2	2	72	1080	2
Brzeźno Mazurskie		4	58/3	281502 2.0001	1	2	290,16	4352,4	2
Brzeźno Mazurskie		9	7	281502 2.0001	2	2	259,2	3888	2
Brzeźno Mazurskie		10	21	281502 2.0001	2	2	216	3240	2
Brzeźno Mazurskie		11	36	281502 2.0001	1	2	276,48	4147,2	2
Brzeźno Mazurskie		11	36	281502 2.0001	2	2	345	5175	2
Brzeźno Mazurskie		14	116	281502 2.0001	2	2	311	4665	2
Brzeźno Mazurskie		15	74/13	281502 2.0001	2	2	43,2	648	1
Brzeźno Mazurskie		20	28/1	281502 2.0001	1	2	92,16	1382,4	2
Dąbrowa		2	92/6	281502 2.0005	2	2	57,6	864	1
Dąbrowa		2	92/6	281502 2.0005	1	2	161,28	2419,2	2
Dąbrówno	Agrestowa ul.	1	61	281502 2.0002	1	2	207,36	3110,4	2
Dąbrówno	Cicha ul.	1	63/51	281502 2.0002	2	2	28,8	432	1
Dąbrówno	Cicha ul.	1a	63/54	281502 2.0002	2	2	86,4	1296	2
Dąbrówno	Dworcowa ul.	1	8/22	281502 2.0002	1	2	216	3240	2
Dąbrówno	Dworcowa ul.	2	8/17	281502 2.0002	1	2	216	3240	2
Dąbrówno	Jagiellońska ul.	2	235	281502 2.0002	1	2	79,2	1188	1
Dąbrówno	Jagiellońska ul.	3	226/2	281502 2.0002	2	2	70,56	1058,4	1
Dąbrówno	Jagiellońska ul.	4	236	281502 2.0002	1	2	60,48	907,2	2
Dąbrówno	Jagiellońska ul.	6	237	281502 2.0002	1	2	95,04	1425,6	1
Dąbrówno	Jeziorna ul.	vis a vis nr.3	164	281502 2.0002	2	2	288	4320	2
Dąbrówno	Jodłowa ul.	5	63/44	281502 2.0002	2	2	72	1080	2
Dąbrówno	Kościelna ul.	9	151	281502 2.0002	1	2	79,2	1188	2
Dąbrówno	Kościuszki ul.	3	162/2	281502 2.0002	1	2	144	2160	2
Dąbrówno	Kościuszki ul.	5	160	281502 2.0002	1	2	183,6	2754	2

Dąbrówno	Kościuszki ul.	6	158/3	281502 2.0002	1	2	216	3240	2
Dąbrówno	Krótką ul.	1	255/6	281502 2.0002	2	2	34,56	518,4	1
Dąbrówno	Krótką ul.	1	255/6	281502 2.0002	2	2	57,6	864	1
Dąbrówno	Krótką ul.	1	255/6	281502 2.0002	2	2	155,52	2332,8	2
Dąbrówno	Lidzbarska ul.	wiaty nad jeziorem	319	281502 2.0002	2	2	23,04	345,6	2
Dąbrówno	Lidzbarska ul.	wiaty nad jeziorem	319	281502 2.0002	2	1	86,4	1296	2
Dąbrówno	Mazurska ul.	2	222	281502 2.0002	2	2	46,8	702	2
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	3	530/10	281502 2.0002	2	2	276	4140	1
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	4	538/4	281502 2.0002	1	1	80,64	1209,6	1
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	4	538/4	281502 2.0002	2	2	259,2	3888	1
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	4	538/4	281502 2.0002	2	2	806,4	12096	2
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	4	538/4	281502 2.0002	2	2	829,44	12441,6	2
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	vis a vis nr.1	502	281502 2.0002	2	2	40,32	604,8	2
Dąbrówno	Młyn Zamkowy ul.	vis a vis nr.1	502	281502 2.0002	2	2	51,84	777,6	2
Dąbrówno	Mrongowiusza ul.	1	1/4	281502 2.0002	1	2	205,92	3088,8	2
Dąbrówno	Mrongowiusza ul.	3	1/5	281502 2.0002	1	2	316,8	4752	2
Dąbrówno	Mrongowiusza ul.	5	1/6	281502 2.0002	1	2	288	4320	2
Dąbrówno	Mrongowiusza ul.	7	1/7	281502 2.0002	1	2	276,48	4147,2	2
Dąbrówno	Nadbrzeżna ul.	4	269	281502 2.0002	2	2	362,88	5443,2	2
Dąbrówno	Nadbrzeżna ul.	6	270	281502 2.0002	1	2	20,16	302,4	2
Dąbrówno	Nadbrzeżna ul.	7	271	281502 2.0002	1	2	103,68	1555,2	2
Dąbrówno	Nadbrzeżna ul.	5a	281	281502 2.0002	1	2	345,6	5184	2
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	6	293/8	281502 2.0002	1	2	86,4	1296	2
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	8	295	281502 2.0002	2	2	25,2	378	1
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	8	295	281502 2.0002	2	2	32,4	486	1
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	8	295	281502 2.0002	2	2	97,92	1468,8	2
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	8	295	281502 2.0002	2	2	158,4	2376	2
Dąbrówno	Ogrodowa ul.	24	310/2	281502 2.0002	2	2	151,2	2268	2
Dąbrówno	Osiedleńcza ul.	po lewej od nr.4	579/11	281502 2.0002	2	2	20,16	302,4	1
Dąbrówno	Osiedleńcza ul.	po lewej od nr.4	579/11	281502 2.0002	2	2	90,72	1360,8	1
Dąbrówno	Ostródzka ul.	5	176/2	281502 2.0002	2	2	77,76	1166,4	1
Dąbrówno	Ostródzka ul.	17	607/33	281502 2.0002	2	2	72	1080	2
Dąbrówno	Ostródzka ul.	17	607/33	281502 2.0002	2	2	180	2700	2
Dąbrówno	Ostródzka ul.	17	607/33	281502 2.0002	2	2	345,6	5184	2
Dąbrówno	Parkowa ul.	3	114	281502 2.0002	2	2	28,8	432	1
Dąbrówno	Polna ul.	16	29	281502 2.0002	2	2	115,2	1728	2
Dąbrówno	Poprzeczna ul.	brak nr.	219	281502 2.0002	2	2	331,2	4968	2
Dąbrówno	Powstańców ul.	1	103/2	281502 2.0002	1	2	14,4	216	1
Dąbrówno	Powstańców ul.	4	97	281502 2.0002	2	2	43,2	648	1
Dąbrówno	Sportowa ul.	2a	58	281502 2.0002	1	2	115,2	1728	2
Dąbrówno	Zamkowa ul.	4	205	281502 2.0002	2	2	126,72	1900,8	2
Elgnowo		2	185/8	281502 2.0003	2	2	288	4320	2
Elgnowo		2	185/8	281502 2.0003	2	2	936	14040	2
Elgnowo		3	186/2	281502 2.0003	2	2	115,2	1728	1
Elgnowo		5	197/1	281502 2.0003	1	2	15,12	226,8	2
Elgnowo		5	197/1	281502 2.0003	2	2	288	4320	1
Elgnowo		18	61	281502 2.0003	1	2	190,08	2851,2	2
Elgnowo		18	61	281502 2.0003	2	2	262,08	3931,2	2
Elgnowo		18	61	281502 2.0003	2	2	288	4320	2
Elgnowo		28	75	281502 2.0003	2	2	120	1800	2
Elgnowo		30	37/2	281502 2.0003	1	2	150,48	2257,2	2

Elgnowo		31	35/8	281502 2.0003	2	2	72	1080	2
Elgnowo		31	35/8	281502 2.0003	2	2	288	4320	2
Elgnowo		32	225	281502 2.0003	2	2	158,4	2376	2
Elgnowo		34	34/8	281502 2.0003	2	2	244,8	3672	2
Elgnowo		35	33/3	281502 2.0003	6	2	155	2325	1
Elgnowo		35	33/3	281502 2.0003	2	2	168	2520	2
Elgnowo		36	30/1	281502 2.0003	2	2	172,8	2592	2
Elgnowo		36	30/1	281502 2.0003	2	2	691,2	10368	2
Elgnowo		37	25	281502 2.0003	2	2	72	1080	2
Elgnowo		37	25	281502 2.0003	2	2	144	2160	2
Elgnowo		37	25	281502 2.0003	2	2	316,8	4752	2
Elgnowo		39	9/1	281502 2.0003	1	2	150	2250	2
Elgnowo		41	3	281502 2.0003	1	2	172,8	2592	2
Elgnowo		41	3	281502 2.0003	2	2	172,8	2592	2
Elgnowo		41	3	281502 2.0003	2	2	720	10800	2
Elgnowo		52	9/8	281502 2.0003	2	2	60,48	907,2	1
Elgnowo		53	9/17	281502 2.0003	1	2	201,6	3024	2
Elgnowo		54	9/16	281502 2.0003	1	2	201,6	3024	2
Elgnowo		58	13/21	281502 2.0003	1	2	500	7500	2
Elgnowo		59	13/18	281502 2.0003	2	2	20	300	1
Elgnowo		60	212/1	281502 2.0003	1	2	14,4	216	2
Elgnowo		23a	84	281502 2.0003	2	2	57,6	864	2
Elgnowo		były PGR	13/25	281502 2.0003	2	2	1152	17280	2
Elgnowo		były PGR	13/25	281502 2.0003	2	2	1512	22680	2
Elgnowo		były PGR	13/25	281502 2.0003	2	2	1728	25920	2
Elgnowo		kuźnia	211/2	281502 2.0003	2	2	43,2	648	2
Fiugajki		2	2/5	281502 2.0004	2	2	86,4	1296	2
Fiugajki		6	1/15	281502 2.0004	2	2	57,6	864	1
Fiugajki		6	1/15	281502 2.0004	1	2	362,88	5443,2	2
Fiugajki		7	1/14	281502 2.0004	2	2	57,6	864	1
Fiugajki		7	1/14	281502 2.0004	1	2	220	3300	2
Fiugajki		5 i 5a	1/17	281502 2.0004	2	2	120	1800	1
Fiugajki		5 i 5a	1/17	281502 2.0004	1	2	140	2100	2
Gardyny		4	67/2	281502 2.0005	2	2	21,6	324	1
Gardyny		4	67/2	281502 2.0005	2	2	93,6	1404	1
Gardyny		8	44/1	281502 2.0005	2	2	28,8	432	2
Gardyny		8	44/1	281502 2.0005	2	2	72	1080	2
Gardyny		8	44/1	281502 2.0005	2	2	144	2160	2
Gardyny		8	44/1	281502 2.0005	1	2	322	4830	1
Gardyny		11	41/2	281502 2.0005	2	2	80	1200	2
Gardyny		11	41/2	281502 2.0005	1	2	100	1500	2
Gardyny		15	17	281502 2.0005	2	2	43,2	648	2
Gardyny		20	149/20	281502 2.0005	1	2	100	1500	2
Gardyny		34	148/2	281502 2.0005	1	2	80	1200	1
Gardyny		37	102	281502 2.0005	2	2	30	450	1
Gardyny		22-26 (bloki)	149	281502 2.0005	2	2	115,2	1728	1
Gardyny		były PGR	149/33	281502 2.0005	2	2	724	10860	2
Gardyny		były PGR	149/33	281502 2.0005	2	2	1584	23760	2
Gardyny		były PGR	149/33	281502 2.0005	2	2	1872	28080	2
Jablonowo		5	5/3	281502 2.0006	2	2	115,2	1728	2
Jablonowo		9	1/3	281502 2.0006	2	2	269,28	4039,2	2

Jablonowo		10	38/4	281502 2.0006	2	2	151,2	2268	2
Jablonowo		12	40/4	281502 2.0006	2	2	28,8	432	1
Jablonowo		16	15	281502 2.0006	2	2	120	1800	2
Jablonowo		16	15	281502 2.0006	2	2	375,84	5637,6	2
Jablonowo		9A	1/12	281502 2.0006	2	2	351,36	5270,4	2
Jagodziny		4	34/6	281502 2.0007	2	2	100	1500	2
Jagodziny		4	34/6	281502 2.0007	2	2	160	2400	2
Jagodziny		5	56	281502 2.0007	2	2	30	450	1
Jagodziny		5	56	281502 2.0007	2	2	158,4	2376	2
Jagodziny		5	56	281502 2.0007	2	2	316,8	4752	2
Jagodziny		6	57	281502 2.0007	2	2	144	2160	2
Jagodziny		6	57	281502 2.0007	2	2	172,8	2592	2
Jagodziny		7	58/4	281502 2.0007	2	2	200	3000	2
Jagodziny		8	59/4	281502 2.0007	2	2	240	3600	2
Jagodziny		8	59/4	281502 2.0007	6	2	350	5250	2
Jagodziny		20	268	281502 2.0007	2	2	115	1725	2
Jagodziny		20	268	281502 2.0007	1	2	207	3105	1
Jagodziny		21	259	281502 2.0007	2	2	216	3240	2
Jagodziny		22	266	281502 2.0007	2	2	300	4500	2
Jagodziny		23	247/4	281502 2.0007	2	2	220	3300	2
Jagodziny		25	321	281502 2.0007	2	2	144	2160	2
Jagodziny		27	370/4	281502 2.0007	2	2	86,4	1296	1
Jagodziny		27	370/4	281502 2.0007	2	2	220	3300	2
Jagodziny		28	367	281502 2.0007	2	2	115,2	1728	2
Jagodziny		28	367	281502 2.0007	1	2	200	3000	2
Jagodziny		28	367	281502 2.0007	2	2	331,2	4968	2
Jagodziny		31	141/2	281502 2.0007	2	2	505,44	7581,6	2
Kalbornia		4	172/4	281502 2.0001	2	2	14,4	216	1
Kalbornia		4	172/4	281502 2.0001	1	2	150	2250	2
Kalbornia		4	172/4	281502 2.0001	2	2	820	12300	1
Leszcz		1	38/7	281502 2.0009	2	2	72	1080	1
Leszcz		2	27/2	281502 2.0009	2	2	72	1080	2
Leszcz		2	27/2	281502 2.0009	1	2	158,4	2376	2
Leszcz		2	27/2	281502 2.0009	2	2	230,4	3456	1
Leszcz		2	27/2	281502 2.0009	2	2	518,4	7776	1
Leszcz		4	49	281502 2.0009	2	2	23	345	1
Leszcz		4	49	281502 2.0009	2	2	72	1080	2
Leszcz		4	49	281502 2.0009	2	2	265	3975	2
Leszcz		8	37	281502 2.0009	2	2	144	2160	2
Leszcz		14	121/21	281502 2.0009	2	2	72	1080	1
Leszcz		17	121/7	281502 2.0009	2	2	322,56	4838,4	2
Leszcz		18	121/22	281502 2.0009	2	2	28,8	432	1
Leszcz		sklep vis a vis nr.1	119	281502 2.0009	2	2	60,48	907,2	2
Lewald Wielki		1	185	281502 2.0010	2	2	70	1050	2
Lewald Wielki		5	176/2	281502 2.0010	1	2	201,6	3024	2
Lewald Wielki		7	172/2	281502 2.0010	1	2	311,04	4665,6	2
Lewald Wielki		8	111	281502 2.0010	2	2	250	3750	2
Lewald Wielki		9	171	281502 2.0010	2	2	93,6	1404	2
Lewald Wielki		9	171	281502 2.0010	2	2	172,8	2592	2
Lewald Wielki		11	170/3	281502 2.0010	2	2	194,4	2916	2
Lewald Wielki		12	105/1	281502 2.0010	1	2	241,92	3628,8	2

Lewald Wielki		14	102/2	281502 2.0010	1	2	160	2400	2
Lewald Wielki		20	20/8	281502 2.0010	1	2	100	1500	2
Lewald Wielki		25	143/4	281502 2.0010	1	2	160	2400	2
Lewald Wielki		25	143/2	281502 2.0010	2	2	276,48	4147,2	2
Lewald Wielki	vis a vis nr. 18	105	105	281502 2.0010	1	2	150,48	2257,2	2
Łogdowo		2	44/1	281502 2.0011	2	2	10	150	2
Łogdowo		3	103	281502 2.0011	1	2	115,2	1728	1
Łogdowo		5	34/3	281502 2.0011	1	2	205,92	3088,8	2
Łogdowo		5	34/3	281502 2.0011	2	2	269,28	4039,2	1
Łogdowo		7	22/1	281502 2.0011	2	2	57,6	864	2
Łogdowo		8	46	281502 2.0011	2	2	380,16	5702,4	2
Łogdowo		10	116	281502 2.0011	1	2	205,92	3088,8	1
Marwałd		1	150	281502 2.0012	1	2	108	1620	2
Marwałd		1	150	281502 2.0012	2	2	230,4	3456	2
Marwałd		5	97	281502 2.0012	2	2	57,6	864	1
Marwałd		5	97	281502 2.0012	2	2	110,88	1663,2	1
Marwałd		5	97	281502 2.0012	1	2	158,4	2376	2
Marwałd		6	211/3	281502 2.0012	2	2	144	2160	2
Marwałd		10	124	281502 2.0012	1	2	118,08	1771,2	2
Marwałd		15	121	281502 2.0012	2	2	30	450	2
Marwałd		25	212/4	281502 2.0012	2	2	300	4500	2
Marwałd		29	107	281502 2.0012	2	2	250	3750	2
Marwałd		30	90/1	281502 2.0012	2	2	150	2250	2
Marwałd		33	88	281502 2.0012	2	2	259,2	3888	2
Marwałd		35	86	281502 2.0012	2	2	40,32	604,8	2
Marwałd		35	86	281502 2.0012	1	2	172,8	2592	2
Marwałd		37	109/1	281502 2.0012	2	2	273,6	4104	2
Marwałd		38	83	281502 2.0012	2	2	172,8	2592	2
Marwałd		43	61	281502 2.0012	2	2	259,2	3888	2
Marwałd		44	60	281502 2.0012	2	2	86,4	1296	2
Marwałd		44	60	281502 2.0012	1	2	172,8	2592	2
Marwałd		45	59	281502 2.0012	2	2	200	3000	2
Marwałd		46	58	281502 2.0012	2	2	151,2	2268	2
Marwałd		48	55	281502 2.0012	2	2	28,8	432	2
Marwałd		48	55	281502 2.0012	2	2	43,2	648	2
Marwałd		48	55	281502 2.0012	2	2	44	660	2
Marwałd		48	55	281502 2.0012	2	2	144	2160	2
Marwałd		49	54	281502 2.0012	2	2	72	1080	1
Marwałd		49	54	281502 2.0012	2	2	172,8	2592	2
Marwałd		54	217/8	281502 2.0012	2	2	282	4230	1
Marwałd		54	217/8	281502 2.0012	2	2	282,24	4233,6	1
Odmy		1	13/6	281502 2.0013	2	2	30	450	2
Odmy		2	14/2	281502 2.0013	1	2	172,8	2592	2
Odmy		2	4/2	281502 2.0013	2	2	200	3000	2
Odmy		3	15/1	281502 2.0013	2	2	253,44	3801,6	2
Odmy		3	15/1	281502 2.0013	2	2	311,04	4665,6	2
Odmy		6	17	281502 2.0013	2	2	144	2160	2
Okragle		3	67/2	281502 2.0014	2	2	14,4	216	1
Okragle		7	99/3	281502 2.0014	2	2	50,4	756	2
Okragle		10	136	281502 2.0014	2	2	43,2	648	2
Okragle		10	136	281502 2.0014	1	2	302,4	4536	2

Okragle		13	133/1	281502 2.0014	2	2	93,6	1404	2
Okragle		14	128/1	281502 2.0014	2	2	43,2	648	2
Okragle		15	143	281502 2.0014	2	2	86,4	1296	2
Okragle		15	143	281502 2.0014	6	2	331,2	4968	2
Okragle		17	11/3	281502 2.0014	2	2	43,2	648	1
Okragle		17	11/3	281502 2.0014	2	2	126,72	1900,8	2
Okragle		17	11/3	281502 2.0014	2	2	380,16	5702,4	2
Okragle		18	21/2	281502 2.0014	1	2	220	3300	2
Okragle		18	21/2	281502 2.0014	2	2	220	3300	2
Osiekowo		2	5/2	281502 2.0015	2	2	36	540	2
Osiekowo		14	23/8	281502 2.0015	2	2	115,2	1728	2
Osiekowo		BLOKI	23	281502 2.0015	1	2	316,8	4752	2
Osiekowo		BLOKI	23	281502 2.0015	1	2	316,8	4752	2
Ostrowite		14	128	281502 2.0016	1	2	200	3000	2
Ostrowite		15	129	281502 2.0016	1	2	158,4	2376	2
Ostrowite		17	147/2	281502 2.0016	2	2	43,2	648	1
Ostrowite		17	147/2	281502 2.0016	1	2	190,08	2851,2	1
Ostrowite		19	137/1	281502 2.0016	2	2	40	600	1
Ostrowite		25	135	281502 2.0016	2	2	80,64	1209,6	2
Ostrowite		30	160/11	281502 2.0016	2	2	25	375	1
Pląchawy		4	36	281502 2.0017	2	2	57,6	864	1
Pląchawy		5	35	281502 2.0017	1	2	80	1200	2
Pląchawy		6	30	281502 2.0017	2	2	43,2	648	1
Pląchawy		9	59	281502 2.0017	1	2	120	1800	1
Samin		5	162/2	281502 2.0018	2	2	43	645	2
Samin		5	162/2	281502 2.0018	1	2	72	1080	2
Samin		6	155/2	281502 2.0018	2	2	403,2	6048	2
Samin		22	73	281502 2.0018	2	2	30	450	2
Samin		24	68	281502 2.0018	1	2	216	3240	2
Samin		24	68	281502 2.0018	2	2	259,2	3888	2
Samin		27	164	281502 2.0018	2	2	220	3300	2
Samin		29	5/2	281502 2.0018	2	2	72	1080	2
Samin		41	60	281502 2.0018	1	2	244,8	3672	2
Samin		42	61	281502 2.2815	2	2	1716	1716	2
Samin		42	61	281502 2.2815	2	2	2772	2772	2
Samin		43	51/2	281502 2.0018	2	2	158,4	2376	2
Samin		45	50/2	281502 2.0018	2	2	150	2250	2
Samin		45	50/2	281502 2.0018	2	2	201,6	3024	2
Samin		59	170	281502 2.0018	2	2	28,8	432	2
Samin		71	163/3	281502 2.0018	2	2	86,4	1296	2
Samin		72	131/8	281502 2.0018	1	2	250	3750	2
Samin		73	131/9	281502 2.0018	1	2	250	3750	2
Samin		74	131/10	281502 2.0018	1	2	250	3750	2
Samin		31A	10/5	281502 2.0018	2	2	20	300	2
Samin		31A	10/5	281502 2.0018	1	2	129,6	1944	2
Samin		47B	46/2	281502 2.0018	2	2	216	3240	2
Samin		47B	46/2	281502 2.0018	1	2	288	4320	2
Samin		64/1/2/3/4	2/75	281502 2.0018	1	2	201,6	3024	2
Samin		70/1/3/4/5/6	7/4	281502 2.0018	1	2	180	2700	2
Samin		zespół folwarczny	4/13	281502 2.0018	1	2	396	5940	2
Samin		zespół folwarczny	4/13	281502 2.0018	2	2	403,2	6048	1

Saminek		1	2/6	281502 2.0019	1	2	280,8	4212	2
Saminek		8	2/3	281502 2.0019	1	2	166	2490	2
Stare Miasto		5	185	281502 2.0020	2	2	97,2	1458	2
Tułodziad		2	66	281502 2.0021	2	2	216	3240	2
Tułodziad		3	1/67	281502 2.0021	2	2	311,04	4665,6	2
Tułodziad		4	42	281502 2.0021	2	2	230,4	3456	2
Tułodziad		5	240	281502 2.0021	2	2	28,8	432	1
Tułodziad		5	240	281502 2.0021	2	2	230,4	3456	2
Tułodziad		6	42	281502 2.0021	1	2	170	2550	2
Tułodziad		7	43	281502 2.0021	2	2	216	3240	2
Tułodziad		8	5000	281502 2.0021	2	2	288	4320	2
Tułodziad		15	33	281502 2.0021	2	2	172,8	2592	2
Tułodziad		17	30	281502 2.0021	2	2	302,4	4536	2
Tułodziad		18	30	281502 2.0021	2	2	302,4	4536	2
Tułodziad		20	20/1	281502 2.0021	2	2	75,6	1134	1
Tułodziad		20	20/1	281502 2.0021	2	2	316,8	4752	2
Tułodziad		21	20/2	281502 2.0021	2	2	36	540	2
Tułodziad		25	17	281502 2.0021	2	2	86,4	1296	2
Tułodziad		27	13	281502 2.0021	2	2	309,6	4644	2
Tułodziad		30	178/1	281502 2.0021	2	2	253,44	3801,6	1
Tułodziad		32	234	281502 2.0021	2	2	75,6	1134	2
Tułodziad		32	234	281502 2.0021	2	2	276,48	4147,2	2
Tułodziad		32	234	281502 2.0021	1	2	362,88	5443,2	2
Tułodziad		33	3/4	281502 2.0021	2	2	288	4320	2
Tułodziad		39	222	281502 2.0021	2	1	80,64	1209,6	1
Tułodziad		39	222	281502 2.0021	1	2	138,24	2073,6	2
Wądzyn		2	62/3	281502 2.0023	2	2	72	1080	2
Wądzyn		3	66/1	281502 2.0023	2	2	60	900	2
Wądzyn		4	79	281502 2.0023	2	2	14,4	216	2
Wądzyn		6	68	281502 2.0023	1	2	12,96	194,4	1
Wądzyn		6	68	281502 2.0023	2	2	72	1080	1
Wądzyn		6	68	281502 2.0023	2	2	259,2	3888	1
Wądzyn		7	69	281502 2.0023	1	2	201,6	3024	1
Wądzyn		8	80	281502 2.0023	2	2	28,8	432	1
Wądzyn		8	80	281502 2.0023	2	2	190,08	2851,2	2
Wądzyn		10	72	281502 2.0023	2	2	43,2	648	2
Wądzyn		10	72	281502 2.0023	2	2	57,6	864	2
Wądzyn		15	75	281502 2.0023	2	2	264,96	3974,4	2
Wądzyn		16	90/1	281502 2.0023	2	2	30,24	453,6	2
Wądzyn		16	90/1	281502 2.0023	2	2	172,8	2592	2
Wądzyn		19	95	281502 2.0023	1	2	80,64	1209,6	2
Wądzyn		25	101	281502 2.0023	2	2	80,64	1209,6	2
Wądzyn		25	101	281502 2.0023	2	2	129,6	1944	2
Wądzyn		za nr.8	82/1	281502 2.0023	2	2	645,12	9676,8	1
Wierzbica		3	10/9	281502 2.0022	1	2	112	1680	1
Wierzbica		4	5/27	281502 2.0022	2	2	21,6	324	1
Wierzbica		5	5/17	281502 2.0022	1	2	322,56	4838,4	2
Wierzbica		9	5/68	281502 2.0022	1	2	100	1500	1
Wierzbica		14	322	281502 2.0022	1	2	172,8	2592	2
Wierzbica		vis a vis nr 2	10/28	281502 2.0022	2	2	20	300	1